

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

A KÖZÉPISKOLÁK

KATONATISZTI PÁLYÁRA ORIENTÁLÓ TEVÉKENYSÉGE

BARNA PÉTER

1985

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	2.old.
I. A vizsgálat tárgya, módszerei és hipotézisei	6.old.
II. A honvédelmi nevelés helye a nevelés rendszerében	
1. A honvédelmi nevelés helye a nevelési fő feladatok sorában	10.old.
2. Az intézményes nevelés szerepe a hazafiságra és honvédelemre nevelésben	18.old.
3. A középiskola szerepe a honvédelmi nevelésben	25.old.
III. A katonatiszti pályára való orientálás fő formái és szinterei középiskoláinkban.....	34.old.
1. Iskolai honvédelmi napok	35.old.
2. Laktanyalátogatás	36.old.
3. Pályaismertető előadások	38.old.
4. Katonai alakulatok és bázis középiskolák együtt- működése	41.old.
5. A pedagógiai intézetek pályairányító tevékenysége	42.old.
6. Az MHSZ pályairányító tevékenysége	43old.
7. Katonai pályairányító táborok	46.old.
IV. A katonatiszti pályával kapcsolatos tanulói vélemé- nyek főbb jellemzői	47.old.
V. A katonatiszti pályára jelentkezők és a katonai főiskolai hallgatók pályaelképzelései	87.old.
VI. Vizsgálati eredmények, tanulságok, további kutatási feladatok	96.old.
Mellékletek	
Felhasznált kérdőívek	108.old.
Táblázatok	111.old.
Esettanulmányok	116.old.
Irodalomjegyzék	121.old.

Bevezetés

A szocialista Magyarország építése és védelme egymást kölcsönösen feltételező feladat. Dolgozatunkban ennek a feladatnak egyik aspektusával, pontosabban annak részkérdésével, a katonatiszti életpályára való előkészítés kérdéseivel foglalkozunk.

Témaválasztásunk alapvetően két tényezővel magyarázható. Egyrészt közvetlen személyes tapasztalatok és élmények alapján, több mint másfél évtizedes tendenciák és pályairányítási megfigyeléseim birtokában közelíthettem meg és vizsgálhattam a katonatiszti utánpótlás alakulását. Ez alatt az idő alatt lehetőségem és egyben munkaköri kötelességem is volt, hogy a katonai pályaválasztás elméleti és gyakorlati kérdéseivel, a pályárrányítás tervezésével, szervezésével, koordinálásával és a különböző katonai tanintézetekbe történő beiskolázás előkészítésével foglalkozzam. Ugy érzem, hogy munkám eredményesebb végzését nagymértékben elősegítette, hogy ez alatt az időszak alatt elvégezhettem a pedagógia szakot.

Másrészt azért is aktuálisnak és fontosnak tűnt számomra témaválasztásom, mert napjainkban olyan új feladatokkal és problémákkal kell számolnunk, amelyek sajátosan befolyásolják a katonatiszti utánpótlás mennyiségi és minőségi mutatóinak az alakulását. Dolgozatunk bevezetőjében csak néhány időszerű gondról és feladatról szólunk.

Problematikusnak tűnik, hogy ebben az évtizedben a hivatásos katonatiszti állományban lévőknek közel fele eléri a nyugdíjaztatási korhatárt, azaz utánpótlásukról a korábbiaknál fokozottabb

mértékben kell gondoskodnunk. Az utánpótlás tervezésekor arra is tekintettel kell lennünk, hogy sokan - elsősorban egészségügyi okok miatt - már a nyugdíjkorhatár elérése előtt kénytelenek kiválni a hivatásos állomány soraiból.

Annak hangsúlyozását is fontosnak tartjuk, hogy hazánkban gyakorlatilag teljes a foglalkoztatottság, s így a tiszti káderutánpótlás egyetlen lehetséges forrásának a középiskolákat, a középiskolákból kikérülő fiatalokat tekinthetjük.

Azzal is számolnunk kell, hogy társadalmi és gazdasági fejlődésünk eredményeként a népgazdaság minden területén növekszik a magasan kvalifikált munkaerő iránti igény. A kvalifikált munkaerő áramlását azonban nagymértékben befolyásolja az egyes foglalkozások jellege és társadalmi presztízse. Számos vizsgálat jelzi, hogy a kötöttebb, az átlagosnál nagyobb figyelmet igénylő és követelő pályák iránt csökken a fiatalok érdeklődése. A katonatiszti hivatást ifjúságunk és felnőtt közvéleményünk is az erősen kötött hivatások sorában tartja számon. A katonatiszti élethivatás említett jellemzői mellett még azzal is számolnunk kell, hogy a szülők egy részének - hallott vagy átélt katonai élményei alapján - kedvezőtlen véleménye van a katonaságról, a katonatiszti pályáról.

Dolgozatunk témájának megválasztásakor tudtuk, hogy a katonai pályára neveléssel, a pályairányítás elméleti és gyakorlati kérdéseivel csak viszonylag kisszámu tanulmány foglalkozik. Ennek ellenére meglepő volt, hogy mind a pedagógiai szakirodalomban, mind a katonapedagógiai szakcikkek között alig egy-két olyan utalást találtunk, amely a katonatiszti élethivatást

választó fiatalok életútjának középiskolai időszakával foglalkozott. Különösen azt hiányoltuk, hogy a hivatásos katonai állomány utánpótlásával összefüggő gondok és feladatok ismertségének és hangsúlyozásának ellenére egyetlen katonapedagógiai kérdésekkel foglalkozó szakember sem vállalkozott a középiskolai tanulók tiszti hivatással kapcsolatos nézeteinek a vizsgálatára. Sajnálatosnak tartjuk, hogy a katonapedagógiai kutatások nem tekintik feladatuknak, illetve alig törekednek a katonatiszti hivatással kapcsolatos nézeteknek, a társadalom különböző rétegei és csoportjai körében élő előítéleteknek a feltárására.

Dolgozatunkban elsődlegesen a középiskolák katonai pályára orientáló tevékenységét vizsgáljuk. Témánk megközelítése során először a honvédelmi nevelés fogalmát, annak a nevelési fő feladatok rendszerében elfoglalt helyét határozzuk meg. Ezt követően az általános iskolai és gimnáziumi nevelési és oktatási tervek, valamint a szaktárgyi oktatás honvédelemmel és hazafisággal összefüggő feladatmegjelöléseit tekintjük át. Részletesen szólnunk azokról az iskolai és iskolán kívüli tevékenységi lehetőségekről, pályairányítási formákról amelyek - közvetve vagy közvetlenül - a katonatiszti hivatásra készítik elő a középiskolai tanulókat.

Disszertációnk középpontjában a katonatiszti élethivatással, a katonai pályával kapcsolatos tanulói véleményeknek az elemzése áll. Kérdőíves felmérések és személyes beszélgetések adatai és tapasztalatai alapján a nem katonatiszti életpályára készülő negyedikes fiú tanulók, katonai főiskolákra jelentkező fiatalok és elsőéves katonai főiskolai hallgatók tiszti élethivatással kapcsolatos nézeteit ismertetjük.

Adataink csoportosításakor és elemzésekor arra törekedtünk, hogy a vizsgálatba bevont különböző tanulói csoportok véleményét egymással párhuzamosan, egymással összehasonlítva elemezzük.

Vizsgálati eredményeink alapján igyekeztünk azokat a feladatokat is megjelölni, amelyek - felmérésünk tanúsága szerint - elősegíthetik a honvédelmi nevelés eredményesebbé tételét, a katonatiszti utánpótlás biztosítását.

I. A vizsgálat tárgya, módszerei, hipotézisei

Dolgozatunkban _ Csongrád megyei adatok és közel másfél évtizedes tapasztalataink tükrében - a középiskolák katonatiszti pályára orientáló tevékenységével foglalkozunk. Témaválasztásunk aktualitását jelzi, hogy a katonapedagógiai szakirodalomban egyre több olyan tanulmány jelenik meg, amely a katonatiszti állomány utánpótlásának a kérdéseivel foglalkozik. A problémafelvetések egy része a tiszti állomány iránt támasztott társadalmi elvárások fokozódását hangsúlyozza. "Néphadseregünk jelenleg is, de a jövőben méginkább olyan katonai kádereket, hivatásos tiszteket igényel, akik képesek megszervezni és irányítani a személyi állomány és a bonyolult haditechnikai eszközök összehangolt működését, akik biztosítani tudják a kiképzés hatékonyságának a növelését a technikában rejlő lehetőségek maximális kihasználását." /Tarján-Csépe, 1972. 453-454.old./

Más szerzők - az előbbi feladatmegjelölés fontosságát elismerve - azt hangsúlyozzák, hogy "...a hadseregben az elkövetkező években egy fokozottabb méretű generációváltás várható. Emelkedni fog a fiatal - 30 év alatti korosztályba tartozó - tisztek aránya. A tiszti állomány életkori összetételének alakulási irányát jelzi, hogy a tiszti összlétszámhoz viszonyítva a fiatal tisztek /30 éves korig/ aránya 1965-ben 14,5 +, 1970-ben 17,3 +, 1975-ben pedig 21,6 + volt." /Tarján, 1978. 11.old./

Az idézett megállapítások és tények mellett arról is egyértelműen és őszintén szólnak a kérdéskör kutatói, hogy "... a fejlődő ipar elszívó hatása, a kötöttségektől való idegenkedés miatt világviszonylatban csökkent a katonai pályák iránti

érdeklődés...", s e folyamat bizonyos következményei néphadseregünk káderutánpótlása biztosításában is érzékelhetők. /Tarján, 1978. 34.old./

A katonapedagógiai szakirodalom szerint a tisztté válás folyamatában "... három jól elkülönülő, viszonylag önállóan értelmezhető szakasz figyelhető meg. Az első szakasz az otthoni környezetben zajló élet, amely a katonai pályára lépésig, a katonai főiskolai képzés kezdetéig tart. A második szakasz a katonai főiskolai képzés ideje... A harmadik szakasz az első tiszti beosztás, a pályakezdés időszaka...". /Tarján, 1978. 45-46.old./

Dolgozatunkban mi elsősorban a folyamat első szakaszával, a katonai pályára történő lépés időszakának néhány jellegzetességével foglalkozunk. A témakör összetettsége, a tiszti pályával való azonosulást befolyásoló tényezők komplexitása azonban elengedhetetlenné teszi, hogy a főiskolai képzés első évének bizonyos problémáira is utaljunk.

Vizsgálatunk során többféle módszer komplex alkalmazására törekedtünk. Az iskolai honvédelmi nevelés kérdéseivel foglalkozó szakirodalom alapján először a honvédelmi nevelésnek a nevelési fő feladatok rendszerében elfoglalt helyét, jelentőségét határozzuk meg. Ezt követően - az általános iskolai és a középiskolai nevelési és oktatási tervek alapján - a szaktárgyi és osztályfőnöki óráknak a honvédelmi nevelésben betöltött szerepével foglalkozunk.

Hangsúlyozottan szólunk a katonatiszti pályára orientálás és előkészítés színtereiről, főbb formáiról, s e tevékenységek hatékonysága kérdéséről.

A dolgozat címűl választott problematikát egy attitűd vizsgálat adatai és tanulságai alapján közelítjük meg. Felmérésünk során - 1985 tavaszán - 23 negyedikes középiskolai osztály 322 tanulóját kértük meg arra, hogy a katonatiszti pályával, a tiszti hivatással kapcsolatos véleményét ötfoku skálán jelölje meg. Kérdőívünkön /ld. Melléklet 1.sz. kérdőív/ 16 állítást fogalmaztunk meg, s a tanulók mindegyik állítás esetén öt válaszlehetőség közül választották ki azt, amelyikkel leginkább egyetértettek. Ugyanezt a kérdőívet a katonatiszti főiskolákra jelentkező Csongrád megyei fiatalokkal /30 fő/ és az elsőéves hallgatóként katonatiszti főiskolákon tanuló Csongrád megyei hallgatókkal /30 fő/ is kitöltöttük. A kérdésfeltevéstől, a vizsgálati technika párhuzamos alkalmazásától azt reméltük, hogy segítségével a fiatalok különböző csoportjai katonatiszti hivatással kapcsolatos véleményét árnyaltan tudjuk feltárni, illetve elemezni. Kérdéseinket arra is alkalmasnak tartottuk, hogy a hazafiságra és honvédelemre neveléssel összefüggő nevelési feladatok megvalósulásáról is adalékokat nyerjünk.

A 2.sz. kérdőívet /ld. Melléklet/ a mintánkban szereplő negyedikes tanulókkal, valamint a katonatiszti főiskolára jelentkező fiatalokkal töltöttük ki. Kérdőívünkön az iránt érdeklődtünk, hogy a különböző pályákat milyen arányban választanák élethivatásul a középiskolai tanulmányaikat befejező fiuk.

A 3-4. sz. kérdőívünk /ld. Melléklet/ a katonatiszti pályával kapcsolatos tanulói és szülői vélemények feltárását, a fegyveres erők és testületek kötelékeiben dolgozó családtagok és rokonok pályaválasztásra gyakorolt hatásának a feltérképezését, illetve

/ld. 4.sz. kérdőív/ a katonatiszti élethivatást választó fiatalok pályaelképzelését tárta fel.

A kérdőíves módszer alkalmazása mellett a katonai főiskolákon tanuló fiatalok egy része körében esettanulmányokat készítettünk /ld. Melléklet/. Az esettanulmányok elemzése segítségével elsősorban a pályaválasztás környezeti tényezőiről /családi és ismerősi kör hatása, iskolai élmények, életuttal összefüggő előzmények és perspektivikus elképzelések stb./ kaptunk értékes adatokat.

Dolgozatunk megírásához felhasználtuk azokat a tapasztalatokat is, amelyeket a katonatiszti pályát ismertető és népszerűsítő iskolai beszélgetéseink során a tanulóktól, valamint a pedagógusoktól szereztünk.

Vizsgálati hipotéziseink a következők:

1. A katonatiszti pálya - sajátos jellegéből adódóan - a középiskolás fiatalok különböző csoportjai körében nem egyformán ismert. A katonatiszti pályára jelentkező fiatalok pályaismerete, s így hivatástudatának alakulásayszoros összefüggésben van a neveltetésüket meghatározó objektív és szubjektív feltételekkel.
2. Az életut egyik legkritikusabbnak ítélt szakasza a pályaválasztással kapcsolatos döntés, amely további életutjukat, életvitelüket alapvetően meghatározza.
3. A katonatiszti főiskolai tanulmányok megkezdése, a főiskola első évfolyama a fiatalok jelentős részénél a pályarealitások korábbiaknál objektívebb felmérést és megítélését eredményezi. Ennek során a katonatisztjelölteknek gyakran bonyolultabb, összetettebb problémákkal kell megküzdeniük,

mint a pályaválasztással kapcsolatos döntés időszakában.

Dolgozatunkban - adatgyűjtésünk jellegéből adódóan - nem törekedhettünk és nem is törekedtünk a megkérdezettek különböző csoportjaiban nyert adatoknak az elkülönítésére, hiszen az éppen a lényegét: a véleményeltérések sajátos területeit és arányait különítette volna el.

Célszerűnek tűnt, hogy a kérdőívek és beszélgetések összesített eredményeit két témakör köré csoportosítsuk. Az egyik témakör a katonatiszti pályával kapcsolatos általános véleményeket foglalja magában, a másik pedig a tiszti pályára jelentkező és tisztiiskolás fiatalok pályaelképzeléseit, jövőendő élethivatásukkal kapcsolatos véleményeiket tartalmazza.

II. A honvédelmi nevelés helye a nevelés rendszerében

1. A honvédelmi nevelés helye a nevelési fő feladatok sorában

A honvédelmi nevelés nem külön területe /főfeladata/ a kommunista nevelésnek, hanem általános irányultsága, alapelve: az eszmeiség alapelveinek egyik vetülete, amely a nevelés egészét áthatja. /Ágoston, 1968. 3. old./

Hazánkban a honvédelmi nevelő- felkészítő munka az MSZMP Politikai Bizottsága 1964. április 28-án meghozott határozata után vált különösen erőteljessé és céltudatosná. Lényegében a Politikai Bizottság határozatát követő vitákban kristályosodott ki: hogyan kell értelmezni a honvédelmi nevelést.

A kezdeti időszakban többen úgy vélték, hogy a honvédelmi nevelés egyenlő a katonai kiképzéssel, azzal a felkészítéssel, amely a sorkatonai szolgálat alatt a Magyar Néphadseregben vagy

más fegyveres erőknél folyik. Mások legfeljebb még az MHSZ-ban végzett elő- és utóképzéssel bővítették a honvédelmi nevelés körét.

A nézetek másik jelentősebb csoportja az elméleti pedagógia oldaláról közelítette meg a honvédelmi nevelés meghatározását. Egyesek felfogásában a szocialista pedagógia addig megfogalmazott öt nevelési feladata mellett /értelmi, erkölcsi, esztétikai, testi nevelés és politechnikai képzés/ a honvédelmi nevelés hatodik nevelési feladatként szerepelt. Olyan felfogás is kialakult, amelyben a honvédelmi nevelés lényegében a hazafiságra nevelésre szorított, és így az egyik legfontosabb elemet, a katonai kiképzést hagyta figyelmen kívül.

Mindenképpen figyelemreméltónak tartjuk, hogy dr. Ágoston György már ebben az időszakban a kommunista erkölcsi nevelés egyik kiemelt feladatának tartotta a hazafiságra és proletár internacionalizmusra nevelést, s a kommunista erkölcs elengedhetetlen részének ítélte a szocializmus és a kommunizmus eszméiért harcolni akaró és tudó ifjúság nevelését. /Ágoston, 1959. 206.old./

A honvédelmi nevelés kérdéseivel foglalkozó szakirodalom napjainkban is elfogadja és vallja, hogy a honvédelmi nevelés eszmei alapja a szocialista hazafiságra és a proletár internacionalizmusra nevelés. "Szocialista hazafiságunk lényege szocializmust építő hazánk gazdasági, politikai és társadalmi rendjének a szeretete, a hozzá való rendithetetlen hűség, az aktív részvétel erősítésében, fejlesztésében és készség a megvédésére életünk árán is." /Iskola és honvédelem, 1968. 49.old./

A honvédelemre nevelés és a proletár internacionalizmusra nevelés közötti elválaszthatatlan kapcsolat hangsúlyozása mellett arról is szólnunk kell, hogy nemcsak az erkölcsi neveléssel, hanem

nevelésünk valamennyi feladatával szoros kapcsolatban áll a honvédelmi nevelés.

A tudományos ismeretek, a korszerű műveltség megszerzése fontos előfeltétele a honvédelmi nevelés eredményes megvalósításának. Ebbe a fogalmi körbe a társadalomtudományi ismeretek ugyanúgy beletartoznak, mint azok a természettudományos ismeretek, amelyek az embernek a természethez való viszonyát meghatározzák, illetve szabályozzák. Napjaink emberének technikai és technológiai ismeretei nemcsak a korszerű műveltség, hanem a haza védelme szempontjából is meghatározó jelentőségűek. Közismert, hogy a szocialista országok - így hazánk hadseregét is - korszerű technikai eszközök jellemzik. Tudjuk azt is, hogy a haditechnikai eszközök sokkal erőteljesebben fejlődnek, mint a népgazdaságunkban alkalmazott technikai eszközök. Ez egyértelműen igényli és megköveteli, hogy a korszerű haditechnikát kezelő személyek megfelelő általános műveltséggel, s ezen belül korszerű technikai műveltséggel rendelkezzenek.

Szocialista viszonyaink között alapvető fontosságú feladatnak tartjuk, hogy a felnövekvő nemzedék technikai felkészültségének fokozásával párhuzamosan gondoskodjunk a haza védelme szempontjából szükséges ismeretek, erkölcsi tulajdonságok, érzelmi beállítottság, testi-fizikai felkészültség kialakításáról, illetve fejlesztéséről.

Szocialista erkölcsünk és erkölcsi nevelésünk tudományos belátáson alapszik, tehát a szocialista hazafiság és proletár internacionalizmus tudatos vállalása feltételezi és megköveteli a

társadalom fejlődéstörvényeinek, a társadalmi fejlődés szükségszerűségének a felismerését. Napjaink fiataljának "Tájékozottnak kell lennie a világpolitikában, ki kell alakítanunk benne mindazokat a tulajdonságokat, amelyekre a szocialista hadsereg öntudatos és fegyelmezett tagjának szüksége van, testileg edzetté, erőssé kell tennünk, meg kell tanulnia azokat az elméleti és gyakorlati technikai tudnivalókat, amelyek birtokában a modern haditechnikát könnyen elsajátíthatja. Az iskola és az élet kapcsolatának az elvét úgy is kell értelmeznünk, mint az ifjúság és a néphadsereg, a fegyveres testületek kapcsolatát. Alkalmat kell teremtenünk, hogy ifjúságunk megismerje a hadsereg életét, tevékenységét, baráti kapcsolat létesüljön a gyermekek és a néphadsereg tagjai között. Ily módon is tiszteletet, szeretetet, vonzódást kell felébresztenünk bennük a néphadsereg iránt, hogy később szívesen, becsületesen teljesítsék katonai szolgálatukat." /Ágoston, 1970. 110. old./

Az említett erkölcsi tulajdonságok és érzelmek kialakítása mellett a honvédelmi nevelés szempontjából is fontos az emberekbe vetett tisztelet, hit és bizalom érzésének meggyökereztetése a fiatalokban. A haza védelme, a honvédelmi nevelés szempontjából a Makarenko által megfogalmazott klasszikus elv különös jelentőséggel bír: "Az én alapelvem ... mindig az volt: minél nagyobb követelményekkel fellépni az emberrel szemben, de egyben a lehető legnagyobb tiszteletet mutatni iránta. A mi dialektikánkban ez egy és ugyanaz: nem követelhetünk nagy dolgot attól, akit nem tisztelünk." /Makarenko Művei, 212.old./

Ugy gondoljuk, hogy a fenti elv következetes megvalósítása minden fiatal egészséges személyiségfejlődése és gondolkodásmódja

kialakítása szempontjából fontos, de a katonatiszti pályára készülő tanulók esetében különösen fontos. Csak olyan fiatalokból válhat beosztottjaival törődő, a gondjaira bízott sorkatonák egyéni problémáit megismerő katonatiszt, aki a követelménytámasztás mellett megfelelő tiszteletet is tanusít alárendeltjei iránt.

Az igazság szeretetére nevelés, az igazság érvényesítésének vágya a kommunista ember legszebb erkölcsi tulajdonságai közé tartozik. A katonatiszti élethivatást választó fiatalok emberi és szakmai fejlődése egyaránt megköveteli, hogy a látott és hallott dolgokról és eseményekről pontos, megbízható és orientáló értékű következtetéseket tudjanak levonni. Az igazság szeretetére nevelés az egymással kapcsolatban álló személyek őszinte, nyílt, félelemmentes viszonyát is feltételezi. A parancsnoki és beosztotti viszony sajátos jellemzője, hogy nagyrészt a parancsnokon mulik, hogy lehetőséget teremt e az egyéni kitárulkozásra, a vélemények-kételyek és személyes problémák őszinte elmondására. Az igazságszeretetőben a pontosságnak is lényeges szerepe van. A katonai feladatok végrehajtása nagyfokú pontosságot igényel. A pontosságnak mint erkölcsi kategóriának azonban ezen túlmutató jelentősége is van a katonatiszti munkában. A beosztottakról kialakított vélemények és érzelmek pontos és tárgyilagos elemzése nemcsak a feladatok végrehajtása miatt jelentős, hanem a katonafiatalok önismerete kialakítása és fejlesztése szempontjából is.

A fegyelemre nevelés lényegét az egyéni és közösségi érdekek harmóniájának, a közösségi érdeknek mint legfőbb erkölcsi parancsnak az elfogadása jelenti. A katonai parancsok és utasítások teljesítésének jelentős része kollektív erőfeszítést igényel. A

szocialista közösségben tevékenykedő vezetők és parancsnokok "... sohasem cselekedhetnek, parancsolhatnak, utasíthatnak egyéni szeszélyből, önkényből, hanem csak a közösség képviselőjében, megbízásából és érdekében." /Ágoston, 1970. 139.old./

A parancsnoki beosztásban lévő katonatiszt is csak akkor segítője a szocialista /pontosabban a katonai/ fegyelem kialakításának, ha követelményei nem egyéni önkényt, személyt testesítenek meg, hanem a számára is feladatként jelentkező célok megoldásán fáradozik. A honvédelmi nevelés, a honvédelmi feladatokra való felkészítés számos lehetőségét rejtí magában az esztétikai nevelés. Esztétikai élvezet tárgya lehet a parancsnok és utasítások lelkiismeretes teljesítése felett érzett elégedettség. Az esztétikum erejével hathat az érintkezési és magatartási formák előírásos jellege, kulturáltsága. Ismeretes, hogy Makarenko a fegyelmet esztétikai kategóriaként is értelmezte. Felfogása szerint az érintkezési formák csak akkor tekinthetők esztétikusnak, ha lényeges erkölcsi tartalmak megjelenési formái. A durva önkényt, a környékeltelenséget, a célszerűségi szempontokat nélkülöző viselkedési szabályokat megalázóaknak, a szocialista fegyelemtől idegen jelenségnek tartotta. Véleményünk szerint a katonai szolgálatára, a katonatiszti pályára készülő fiatalok nevelése során a jelenleginél jobban kellene érvényesíteni, illetve megvalósítani a közösségi fegyelmet, a tradicionális formaságokat /szabályok, szimbólumok, egyenruha stb./.

A testi nevelés alapja és egyben előfeltétele is a honvédelmi nevelésnek. Az utóbbi két évtizedben jelentősen megnőtt azoknak a fiataloknak az aránya, akik nem vagy csak részben rendelkeznek a szolgálati feladatok ellátásához szükséges alapvető testi képes-

ségekkel /erő, ügyesség, állóképesség, gyorsaság/.

Számos jel szerint a fiatalok egyes csoportjaiban hiányosak az egészségügyi ismeretek, fogyatékosak az egészségügyi szokások. A testi nevelés iskolai és iskolán kívüli feladataink a fogyatékos megvalósulásával is összefügg, hogy a kiképzéssel járó fizikai és szellemi igénybevétel elviselése, a gyakorlatokon jelentkező feladatok fizikai és pszichikai teljesítése a katonafiatalok számára - különösen a bevonulást követő első időszakban - gyakran aránytalanul nagy megterhelést jelent. /Szabó-Kastaly, 1972. 125.old./

A világnézeti nevelés "... a nevelés végső és legmagasabb rendű eredménye, a növendékek valamennyi megszerzett ismeretének, tapasztalatának szintézise, amelynek magatartásuk irányítását is át kell vennie." /Ágoston, 1976. 83.old./

A világnézet meggyőződés, melyben a világban, a természethez, a társadalomhoz, saját lelkivilágunkhoz, gondolkodásunkhoz való viszonyunk fejeződik ki. A világnézet nem csupán ismeret, hanem magában foglalja a világhoz fűződő aktív, cselekvő viszonyt, a tevékenységet és a magatartást is. Bár a neveléelméleti tankönyvek a nevelési fő feladatok meghatározásakor külön területként említik, a tartalmi elemzéskor hangsúlyozzák, hogy nem különálló feladatnak, hanem a nevelési és oktatási folyamat egészében megvalósítandó feladatnak kell tekintenünk. A világnézet formálása tehát a nevelési folyamatban nem különülhet el, hiszen a világnézeti nevelés a nevelő- és oktató tevékenység egészét átható, szintetizáló elv, amely meghatározza a nevelés és oktatás teljes folyamatát, módszereit és eszközeit is.

A nevelési és oktatási terv az általános iskolai tanulói világnézeti fejlődéséről szólva kiemeli: "Formálódják marxista-leninista ta

világnézeti meggyőződése. Lássa az összefüggéseket a világnézet és a szocialista társadalom építése között, értse a világnézeti harc lényegét, fontosságát....". /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. 21.old./

A középiskolai világnézeti nevelés a tantárgyak tartalmából levonható világnézeti-politikai következtetésekre épül. "A tantárgy tanítási feladata, hogy ezekből kiindulva törekedjék egységes világkép kialakítására; bizonyítsa be, hogy a társadalmi és az emberi tudat az anyag fejlődésének az eredménye, s hogy bár a társadalom mozgása a tudatos emberi tevékenységen alapul, fejlődését - éppen úgy, mint a természet folyamatait - objektív törvények határozzák meg. Törekedjék arra, hogy a tanulók gondolkodásukban, következtetéseikben és állásfoglalásaikban magukévá tegyék és önállóan is érvényesítsék a dialektikus és történelmi materializmus alapelveit... Érje el, hogy a tanulók a társadalmi folyamatokat, az egyetemes emberi haladás, a szocializmus szemszögéből értékeljék, és személyes felelősségérzettel aktív részt vállaljanak hazánk szocialista építésében." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 133-134.old./

A nevelési és oktatási tervek idézett megállapításai, valamint a világnézeti nevelés felsorolt jegyei is jelzik, hogy a világnézet meghatározó jelentőségű a szűkebb és tágabb környezethez fűződő kapcsolatok alakulása, a társadalmi és természeti jelenségek átélésé, illetve a világban elfoglalt helyzetünk megítélése szempontjából. A világnézet, a világnézeti nevelés tehát domináns módon befolyásolhatja az egyes emberek társadalmi aktivitását, a társadalmi elvárások teljesítésének a szintjét.

A hazafiságra és honvédelemre nevelés során természetesen számolnunk kell az intézményi neveléstől idegen hatásokkal is. Tapasztalataink szerint alapvetően három tényező szerepét kell figyelembe vennünk:

- a hazafisághoz, az internacionalizmushoz és a honvédelemhez fűződő viszony alapjában a család rakja le;
- a család felnőtt tagjainak hazaszeretete, világnézete, munka-erkölce, honvédelemhez való viszonya áthagyományozódik a felnövekvő nemzedékre. A család azonban csak bizonyos alapokat képes adni. Az intézményes nevelés feladata, hogy ezeket az alapokat erősítse, illetve - szükség esetén - korrigálja;
- a kortárs csoportok és az ugynevezett egyéb nevelési tényezők /pl. rádió, televízió, újságok, ifjúsági szervezet stb./ értékeit meghatározó módon befolyásolhatják a honvédelemhez, a honvédelmi feladatok ellátásához való viszonyt.

2. Az intézményes nevelés szerepe a hazafiságra és honvédelemre nevelésben

Az intézményes nevelés legszembevetőbb vonása - szemben a családi neveléssel - határendszerének tervezett, céltudatos jellege. A családi nevelés ösztönösségével, spontaneitásával szemben az intézményi nevelés tudatos, tervszerű és fejlesztő tevékenységek folyamatában igyekszik növendékeit hazájukat szerető, hazájukért áldozatvállalásra is képes állampolgárokká nevelni.

a/ Az óvoda szerepe a hazafias érzés megalapozásában

Az óvodai nevelésben a hazával, a szülőfölddel kapcsolatos érzelmi kötődés és azonosulás kialakítása kap elsődleges szerepet. Az óvodai nevelés játékos tevékenységi formák és egymásra épülő

ismeretkörök gyakorlása, illetve elsajátítása révén alapozza meg a hazafiság-, a magyarságérzést. Az óvodások játékos formában -énekekkel, tánccal, mesékkel, bábozással stb. - sajátítják el ismereteiket. A népdalok, népmesék és népi gyermekjátékok a 3-6 éves gyermek számára is érthető, érzelmileg átélhető módon szólnak a szegények és árván szenvedéséről, igazságkereséséről.

Óvodáinkban rendszeresen megemlékeznek nemzeti történelmünk kiemelkedő évfordulóiról, legújabbkori történelmünk sorsdöntő napjairól. Népdalok, népmesék és rövid elbeszélések feldolgozása során kiemelkedő személyekről hallanak /Mátyás király, Petőfi, Lenin stb./, más országok népeinek és gyermekeinek életébe is bepillantást nyernek. Megismerkednek a magyar zászló színeivel, környezetükkel.

b/ Az általános iskola szerepe a honvédelmi nevelésben.

Az általános iskolai tanulmányok megkezdésével a gyermekek fő tevékenységi formájává a tanulás válik. Az általános iskolai tantárgyak mindegyikének sajátos szerepe és funkciója van a honvédelmi nevelésben. Ezek az ismeretkörök nélkülözhetetlenek a tudatos erkölcsi belátás, a meggyőződés kialakításához. Ugyanakkor a tantárgyak jelentős szerepet töltenek be az erkölcsi érzelmek - például a dolgozó nép iránti szeretet, a dolgozók munkájának megbecsülése, a szocializmus ellenségeinek gyűlölete stb.- gazdagításában is.

A honvédelmi nevelésben kiemelkedő fontosságúak a társadalomtudományi tantárgyak.

A magyar nyelv és irodalom tanítása különösen hatékonyan szolgálhatja a szülőföld, a haza, a nép iránti szeretet elmélyítését. A történelmi múlt és szocialista jelenünk kiemelkedő

íróinak és költőinek hazaszeretete, helytállása /Balassi, Zrinyi, Kazinczy, Petőfi, Vajda, József Attila stb./ lelkesítő példát is jelent a tanulók számára.

Az irodalomtörténet tanítása közben érzékelteni kell, hogy a hazafiság és a hazaszeretet fogalma mindenkor elválaszthatatlan volt a dolgozó nép szeretetétől, a szülőföld megbecsülésétől, a más népek iránti tisztelettől. Az újabbkori irodalmi művek a testvéri szocialista országok, a hazánkat felszabadító Szovjetunió küzdelmes múltjáról, az emberibb élet kialakításáért vállalt történelmi sorsközösség és szolidaritás szükségességéről győzhetik meg a tanulókat.

A történelem a marxista-leninista történelemszemlélet kialakítása révén nevel a honvédelmi kötelezettség vállalására. A történelmi múlt ismerete mellett a közelmúlt elemzésére is nagy figyelmet kell fordítani. A tanulók tudatában szocialista társadalmunk eredményei csak akkor válhatnak domináns értékke, ha fejlődésünket reálisan tudják értékelni. A nevelési és oktatási terv a történelem és állampolgári ismeretek követelményrendszerében érzéketlenül fogalmazza meg e tárgyak a hazafiságra és honvédelmi nevelésre vonatkozó feladatait: "Érzékelteni kell a hazaszeretetenek és a kizsákmányoltak ügyéhez való hűségnek a történelmi szerepét, az új kortól kezdve pedig a nemzeti tudat kialakulásának hatását. Különös gondot kell fordítani a marxizmus-leninizmus történelmi hatásának részletes és történelmileg hiteles bemutatására. A visszahúzó eszmék közül bizonyos vallásos nézetek, a nacionalizmus és kozmopolitizmus káros szerepét, valamint a fajelmélet embertelenségét kell érzékelteni." /Az általános iskolai nevelés

és oktatás terve, 1978. III. kötet. 155-156.old./

A földrajz tanítása a szocialista országok gazdasági együttműködésének bizonyító erejű feldolgozására alkalmas. "Kiemelt feladat a szocialista világrendszerhez való tartozás tudatának elmélyítése... Világítson rá a földrajztanítás a szocialista integráció szükségességére." /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet. 226. old./ Az oktatás során a tanulóknak el kell sajátítaniuk a térképismereti, térképolvasási ismereteket is.

A művészeti tantárgyak és az idegennyelvek tanítása a műveltséganyag internacionális jellegének bizonyítására alkalmasak. Az idegen nyelvi témakörök más népek életébe nyújtanak bepillantást. Az orosz nyelv - a többi idegen nyelvhez hasonlóan - eredményeink és értékeink megbecsülésére is nevel. Az orosz nyelv tanulása a kommunizmust építő szovjet nép küzdelmeinek, mai életének és kultúrájának az életszerű megismerésére, a Szovjetunió iránti őszinte barátság érzésének elmélyítésére neveli a tanulókat. A zenei nevelés egyrészt a zene nyelvén megnyilvánuló hazafias érzelmek elmélyítésére nyújt lehetőséget, másrészt pedig a szabadságvágy, más népek hozzánk hasonló törekvéseinek felismerésére biztosít lehetőséget. A rajz a látás és ábrázóképeség fejlesztésével járulhozzá a hazafias tevékenység megalapozásához. "A gyermekrajzok témáival, a rajzolva történő felfedező megismeréssel és művészi alkotások elemzésével biztosítjuk az erkölcsi, politikai, világnézeti, hazafias és honvédelmi nevelést - az érzelmi és értelmi állásfoglalás egységében." /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet, 448.old./

A testnevelés az egészséges életmód kialakításának, az alapvető testi képességek megalapozásának és fejlesztésének a révén készít elő a honvédelmi feladatok ellátására. Az iskolai testnevelés eredményeként a tanulók "... legyenek képesek az eredményes munkavégzésre, legyenek készek és képesek a haza védelmére ... Alakítsa a kommunista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat, mint pl. a bátorság, a fegyelmezettség, a határozottság, az aktivitás és a közösségi magatartás. /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet, 497-498.old./

A természettudományok tanítása segítségével a tudományos és technikai kutatások eredményeiről, alkalmazási lehetőségeiről, a szocialista gazdasági együttműködés kölcsönös előnyeiről alakíthatunk ki tárgyilagos képet a tanulóknál. A természettudományi tárgyak mindegyike közvetlen vagy közvetett módon kapcsolatban áll a honvédelmi neveléssel.

A matematika a korszerű technikai szemléletmód kialakításában és formálásában kap szerepet. A nevelési terv feladatként jelöli meg, hogy a matematikai ismeretek elsajátítása eredményeként a tanulók "Értsék meg, hogy a matematikát, a társadalom szükségletei teremtték meg és eredményei végső soron a társadalom anyagi és szellemi fejlődését, gyarapodását szolgálják." /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet, 255. old./

A fizikai és kémiai ismeretek a békés és katonai célú kutatásokban egyaránt különös jelentőséggel bírnak, s egyben az atomfizikai kutatások megértését is szolgálják. Mindkét tantárgy honvédelmi vonatkozásaira is utal a nevelési terv. "Járuljon hozzá a fizikatanítás ahhoz, hogy a tanulók értékeljék elért eredményeinket.

s azok védelmezőivé váljanak. Ezzel összefüggésben járuljon hozzá a harceszközök, a modern haditechnika, a nagyhatású fegyverek működési elvének megértéséhez, pusztító hatásuk érzékeltetéséhez, a fegyverkezési hajszá elleni szervezett nemzetközi összefogás jelentőségének felismeréséhez." /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet, 298.old./

A biológia "A hazafias és az internacionalista nevelés érdekében ismertesse meg a tanulókat a biológiai tudományok fejlesztésében nagy eredményeket elért magyar és külföldi tudósok munkásságát. Mutassa be a biológiai kutatások eredményeinek társadalmi hatását és a nemzetközi együttműködés jelentőségét a kutatásban. Érzékeltesse a modern hadviselés, a tömegpusztító fegyverek lehetséges ártalmainak hatását, a biológia és a honvédelem kapcsolatát. /Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. III. kötet, 357.old./

Az általános iskolai nevelési és oktatási terv előírásai szerint osztályfőnöki órákon a harmadik osztállyal kezdődően azonos témakörökkel foglalkozzanak a tanulók. A négy kötelező témakör mindegyike alkalmat nyújt a honvédelmi nevelésre. A nevelési és oktatási terv az osztályfőnöki órák cél- és feladatrendszerében a szocialista hazafiság és internacionalizmus feladatkörébe integrálja a honvédelmi nevelést. Az ezzel kapcsolatos feladatokat a következőképpen határozza meg:

- "- a haza, a szocialista társadalmi rend iránti szeretet, hűség érzelmének elmélyítése, a dolgozó nép eszméivel való azonosulás és elkötelezettség élményszerű megalapozása,
- a közös ügyért való munkálkodás és a szocialista haza építésében való részvétel igényének kialakítása,

- a Szovjetunió, a szocialista országok iránti barátság érzelmének ápolása,
- a szabadságért küzdők, a kizsákmányolás ellen harcolók iránti rokonszenv és szolidaritás felébresztése."

/Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. I.k. 38. old./

A nevelési és oktatási terv a honvédelmi nevelés témaköreiben egyre komolyabb és mélyebb tartalmak feldolgozását követeli meg. Az órakereteken belül azonban aktuális témák feldolgozására, illetve nemzeti és nemzetközi ünnepekről történő megemlékezésre is lehetőség van.

Az általános iskolát végzett tanulók iránt támasztott társadalmi követelmények c. részben a nevelési és oktatási terv a szocialista hazafiságra és proletár internacionalizmusra neveléssel azonos rangú feladatként szól a honvédelmi nevelésről. "A szocialista hazafiság és proletár internacionalizmus hassa át erkölcsi arculatát, magatartását. Ismerje népünk anyagi és kulturális javakat termelő munkáját, a haladásért vívott harcának főbb eseményeit, azok okait, következményeit. Hazájához fűzze sokrétű érzelem. Legyen büszke multunk értékeire, nagyjainkra és arra is, hogy szocialista országban él, hogy hazájának dolgozó népe hozzájárul az emberi haladás ügyéhez... Vegyen részt honvédelmi előkészületben, törekedjék követelményeinek maradéktalan teljesítésére. Tudja, hogy a honvédelmi kötelezettség a szocialista állampolgár cselekvő hazaszeretetének fontos feladata és megnyilvánulása, érzelmileg is azonosuljon a honvédelem ügyével... Tudja, hogy az ifjúság feladata - s felelőssége a szocialista társadalmi rend erősítése, részvétel a közéletben és az országépítő munkában. Értse meg, hogy az egészségügyi kultúra elemeinek elsajátítása

és a szervezet edzése elengedhetetlen feltétele a tanulással, a munkával járó szellemi és fizikai megterhelés károsodás nélküli elviselésének, a honvédelemre való felkészülésnek.

/Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, 1978. I. kötet. 20-22.old./

c/ A középiskola szerepe a honvédelmi nevelésben

A középiskola célja, hogy - az általános iskolai nevelés és oktatás eredményeire építve- "...folytassa, kiegészítse és elmélyítse a szocialista ember személyiségének az ismeretek, képességek, világnézet, magatartás és izlés egységében történő alakítását ... dolgozza fel és rendszerezze a kor társadalmi műveltségét. Tegye képessé tanulóit a felsőfoku továbbtanulásra, szakképzettség megszerzésére... Fejlessze ki a fiatalokban az önművelés, önnevelés, önmegvalósítás igényét és képességét." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 11. old./

A gimnáziumi nevelés és oktatás eredményeként a tanulóknak alkalmassá és képessé kell válniuk arra, hogy "... meggyőződéssel és cselekvően vegyenek részt a fejlett szocialista társadalom építésében, hogy hazánknak öntudatos, aktív állampolgáraivá, jól felkészült dolgozóvá váljanak." /A gimnáziumi nevelés oktatás terve, 12.o./

A gimnáziumi nevelési és oktatás terv a gimnáziumi nevelés feladatait a hagyományos fogalmi felosztásban tárgyalja.

Az értelmi nevelés a tanulók önálló ismeretszerzési képességének a kialakítását állítja. Az önművelés iránti igény tárgyalásakor a szakmai érdeklődéssel azonos jelentőségű célként szól az ideológiai és politikai tájékozódás fontosságáról. Az értelmi

nevelés célja az, "... hogy az elemzett, rendszerezett, értelmezett, szintetizált ismereteken és élményeken nyugvó világnézet határozza meg a fiatalok magatartását, igényüket a további megismerésre, állásfoglalásra és cselekvésre." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 14.old./

Az erkölcsi és politikai nevelés célja a szocialista emberre jellemző meggyőződésrendszer és magatartás kialakítása. Ezen belül "Meg kell érteniük a nagy világproblémák - a béke megvédése, energiagazdálkodás, táplálkozás, környezetvédelem - tartalmát, erkölcsi tényezőit, jelentőségét és perspektíváit... tanuljanak meg értelmileg és érzelmileg állást foglalni, harcolni a helyes álláspont érvényesülése érdekében. Így készülnek fel hazánk, társadalmi rendünk megvédésére, internacionalista kötelezettségeink teljesítésére." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 14-15.old./

A politechnikai nevelés eredményeként el kell sajátítaniuk a korszerű termelés-gazdálkodás megértéséhez szükséges természettudományok, technikai, szervezési, közgazdálkodási, szociológiai ismereteket.

Az esztétikai nevelés az esztétikum befogadására való igényt, valamint az esztétikum megbecsülésének, megóvásának és létrehozásának képességét kívánja meg.

Az egészséges életmódra nevelés eredményeként "A tanulóknak ismerniük kell saját egészségük megóvásának tényezőit, feltételeit és ennek megfelelően kell élniük." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 16.old./

A nevelési feladatok leglényegesebb megállapításai jelzik, hogy a gimnázium korszerű általános műveltséggel rendelkező, marxistat

leninista világnézetü, társadalmi és emberi problémák iránt érdeklődő, szocialista módon élő és gondolkodó, elkötelezett fiatalok nevelését tekinti feladatának.

A gimnáziumot végzett tanulók iránt támasztott társadalmi követelmények között - témánk szempontjából - a következőket tartjuk a legfontosabbnak:

- A fiatal legyen képes a saját tevékenységét önállóan szervező életvitelre, önálló döntésekre és ezen döntések felelősségteljes végrehajtására. Érdeklődését a választott pályáira koncentrálnia, választott pályáján -más területek iránti nyitottsága megőrzése mellett- jó teljesítmény nyújtására törekedjék. Munkáját igényesen, fegyelmezetten végezze.
  - Életvitelét a kollektívizmus és humanizmus jellemezze. Munkahelyén éljen aktív közéletet, szükség esetén egyéni érdekeit rendelje alá a közösségi érdekeknek. "Elsajátított és egyre gazdagodó műveltségének, feldolgozott élettapasztalatainak bázisán rendelkezzen a dialektikus materialista világnézet alapjaival, váljon ez szemléletének, személyiségének jellemző sajátjává, állásfoglalásainak, magatartásának irányítójává."
- /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 21.old./
- Dolgozzék, gondolkozzék és éljen a szocialista erkölcs normái szerint. "Érzelmait, nézeteit, magatartását a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus hassa át. Szeresse hazáját, annak társadalmi rendjét, legyen kész a dolgozó nép hatalmának a megvédésére... Érezze sajátjának a szocializmus létesítményeit, gazdasági és kulturális eredményeit, törekvéseit. Értelmileg és érzelmileg kötődjenek a szocialista világrendszer országaihoz, népeihez, értse gazdasági,

politikai, katonai és kulturális kapcsolataik szükségességét. Érezze magáénak -és támogassa- a világ haladó erőinek törekvéseit a szocializmusért, a demokráciáért, a gazdasági felemelkedésért, az önrendelkezésért és a békéért folyó küzdelemben. Itéljen el minden hátrányos megkülönböztetést, lépjen fel az emberi jogok megsértése ellen." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 21-22.old./

-Ismerje a korszerű termelés természettudományos alapjait és közgazdasági problémáit. Tisztelje a fizikai és a szellemi munkát végző dolgozókat, semmilyen munkától ne vonakodjék, ha arra szükség van.

-Törekedjék a tartalmas, értelmes és szép életvitelre.

-Életvitelében kapjon jelentős helyet egészségének megóvása, fejlesztése.

A tanítási órán folyó nevelés terve /tantervek/ az általános iskolaihoz hasonló megközelítésben, de természetesen a gimnáziumi tanítás céljának megfelelően foglalkozik az egyes tantárgyak nevelési, oktatási és képzési feladataival. Dolgozatunkban mi csak néhány, a honvédelmi nevelés szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró tantárgy cél- és feladatmeghatározásának számunkra leglényegesebbnek tűnő kitételét idézzük.

Az anyanyelvi nevelés a társadalom és az egyén életében egyaránt fontos szerepet játszik. Az anyanyelvet mint más nyelvekkel azonos értékű nyelvet kell a tanulókkal megismertetni."Az anyanyelv megbecsülését, az iránta érzett felelősséget azzal a szemlélettel kell a tanulóknak megerősíteni, amely szerint a nyelv az emberi kultúra, s ezen belül az anyanyelv a nemzeti műveltség értékeinek

a megőrzője, közvetítője és továbbfejlesztésének eszköze". /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978.37.old./

Az irodalomtanítás célja, hogy "... tudatosítsa az ifjúságban a marxista-leninista világnézetnek azokat az elemeit, melyeket az irodalom közvetít. Mutassa meg a világ megismerésének az irodalomban rejlő lehetőségeit... adjon a műalkotások érzelmi és értelmi hatásával maradandó esztétikai élményt. Formálja tanulóknak személyiségét, erősítse bennük a szocialista magatartás jellemvonásait... Mutassa meg, hogy irodalmunk a nemzeti kultúra hordozója is... formálja a tanulók gondolkodásmódját, gazdagítsa érzelemvilágát, erősítse és alakítsa bennük a szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség tudatát; alakítsa tovább marxista-leninista világnézetüket, hogy meggyőződésük tevékenységükben is érvényesüljön." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve 1978. 65-64.old./

A történelemtanítás a történeti fejlődés legjellemzőbb tényeinek, eseményeinek bemutatásával és elemzésével juttatja el a tanulókat az alapvető társadalmi és történelmi összefüggéseknek, a társadalom mozgástörvényeinek a felismeréséhez. A gimnáziumi történelemtanítás célja, hogy "... megértesse azt a folyamatot, amely az emberek gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális tevékenysége által ... szükségszerűen vezet el a szocializmus és a kommunizmus győzelméhez. A tanítás eredményeként el kell érni, hogy a tanulók megismerjék, mertésék és tudatosan vállalják a szocializmus, a kommunizmus építéséből rájuk háruló kötelezettségeket ... Az emberiség történetén belül kell megértetni az európai történelem helyét, ezen belül a közép-kelet-európaiat, amelybe beágyazódik népünk, országunk multja és jelene. Meg

kell értetni az egyetemes és a hazai történelem viszonyát és kapcsolatait, hogy a tanuló reális képet kapjon népünk helyéről és szerepéről. Ezzel is alakítsuk és erősítsük reális nemzeti önértkelésünket, a tanulók szocialista hazafiságát és proletár internacionalizmusát. A szocialista internacionalizmusra és hazafiságra nevelés fontos részeként kell hozzájárulnunk a honvédelmi neveléshez, a szocializmus vívmányainak a megvédéséhez." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 99-100. old./

Az orosz nyelv gimnáziumi tanításának célja, hogy "... a tantárgy sajátos eszközeivel járuljon hozzá a tanuló személyiségének sokoldalú fejlesztéséhez, a Szovjetunió népei iránti barátság elmélyítéséhez, a szocialista hazafiság és az internacionalizmus szellemében való neveléséhez." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 149.o./ Az orosz nyelv tanításának különös jelentősége van a tanulók erkölcsi és világnézeti nevelésében. A Szovjetunióval, a szocialista országokkal egyre szorosabbra fonódó politikai, gazdasági, tudományos és kulturális kapcsolataink, a fejlődő idegenforgalom, az orosz nyelv növekvő világjelentősége szükségessé teszi a nyelv elsajátítását. Az orosz nyelv a szovjet kultúra, az épülő kommunizmus országának a nyelve, ismerete az egész világon, de különösen a szocialista országokban fontos.

A matematikatánítás a valóság leggyakoribb mennyiségi és térbeli viszonyainak megismerésével, a logikus gondolkodásmód fejlesztésével, az ítélőképesség, a kritikai érzék, valamint az emlékezőképesség fejlesztésével segíti elő a tanulók sokoldalú személyiségfejlődését, járul hozzá a dialektikus materializmus megismeréséhez és elfogadásához. /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 369.old./

A fizikatanítás főleg a fizikatörténeti vonatkozások, a tananyaggal kapcsolatba hozható országos és nemzetközi jelentőségű létesítmények bemutatásával segíti elő a szocialista hazafiságra és proletár internacionalizmusra nevelést. A szocialista építőmunka fizikai vonatkozású eredményeinek érzékeltetésével, a tananyag alapján megérthető haditechnikai alkalmazások vázolásával erősíti a haza védelmére való készséget és képességet.

A gimnáziumi testnevelés célja, hogy "... az iskola egész nevelő-oktató munkájának részeként a sportágak, a játékok felhasználásával úgy segítse elő a gimnáziumi tanulók nevelését, hogy képesek legyenek alkotó, hasznos munka végzésére, a haza védelmére." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 521. old./

A testnevelés fejlessze "... a szocialista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat - mint pl. a hazafiság, a bátorság, a fegyelmezettség, az önuralom, az akaraterő- és formálja közösségi magatartásukat." /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 521-522. old./

A gimnáziumi osztályfőnöki órák -az általános iskoláihoz hasonlóan négy témakör koncentrikusan bővülő ismeretrendszerét dolgozzák fel. Ezek a témák a következők:

- közösség és személyiség,
- tanulás és munka,
- szocialista hazafiság és internacionalizmus,
- diákéletmód, felnőtt életmód.

A szocialista hazafiság és az internacionalizmus témaköre feldolgozása ajánlott és kötelező témákat egyaránt tartalmaz. Köttötttémák:

I. osztály: A hadkötelezettség. Az Alkotmány 70. §-ának és az 1976. évi hadkötelezettségi törvénynek az értelmezése. Férfiak és nők hadkötelezettsége. Az egyes fegyvernemek. Mit várhatnak a fiatalok a hadseregtől, határőrségtől. A szakmák elsajátításának lehetősége, tanfolyamok a hadseregben. Fejlesztés az iskolai honvédelmi napokra. /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 615.old./

II.osztály: A szocialista országok katonapolitikája. /A szocialista országok békéjének és biztonságának a megvédése. Agresszív törekvések a második világháború után. A NATO katonapolitikájának összefüggése a gazdasági és általános politikai célkitűzésekkel. A szocialista világrendszer gazdasági és politikai erejének a növekedése. A Varsói Szerződés létrejötte, jelentősége. A fegyveres erők szerepe a szocializmus biztonságos, békés fejlesztésében, a belső rend biztosításában és az építő munka eredményeinek a megvédésében. /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 622.old./

III.osztály: A bevonulókkal szemben támasztott követelmények. /A szocialista és az imperialista hadseregek eltérő vonásai. Mit vár a Magyar Néphadsereg, a BM Határőrség a bevonuló fiataloktól? A katonafiatalokkal szemben támasztott politikai, erkölcsi, fegyelmi és fizikai követelmények. A katonai szolgálat, mint a hazaszeretet, a helytállás iskolája. A katonai szolgálat alóli indokolatlan felmentés, az elvtelen kivételezésre törekvés elítélése./

/A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 631-632.old./

IV. osztály: Helytállás és hűség. /A helytállás erőpróbái a jelenben és a jövőben: tanulásban, munkában és egyéb kötelezett - ségekben. Az állampolgárok feladatai a társadalmi rend meg - védésében, a haza védelmében. A tanulás, testedzés, önművelés és a közéleti tevékenységek gyakorlásának jelentősége a fel - készülésben. Az ismeretek, a marxista világnézet, az egész - séges és kulturált életvitel fontossága. A közöny és a felelőt - lenség elítélése. A katonai eskő. /A tanulók életében tett fogadalmak, tartalmuk, szerepük, jelentőségük. A katonai eskő tartalma, követelményeinek elemzése. Az eskühöz való viszony, Példaképek, akik esküjükhöz hűven helytálltak./

/A gimnáziumi nevelés és oktatás terve, 1978. 640-641.old./

Az általános iskolai és a középiskolai nevelési és oktatási tervek áttekintése alapján úgy véljük, hogy iskoláink oktató- és nevelőmunkája számára kellő körültekintéssel és alaposággal dolgozták ki azokat a témákat, tantárgyi célokat és feladatokat, amelyek a hazafiság, a szocialista internacionalizmus, valamint a honvédelmi nevelés szempontjából meghatározni jelentőségűek. .

A felsoroltak mellett azonban a honvédelmi nevelésben rend - kívül fontosak lehetnek azok az egyéb tevékenységi formák és szin - terek, amelyek direkt módon is céljuknak tekintik a katonai szolgál - latra és a katonatiszti hivatásra való felkészítést.

Dolgozatunk következő fejezetében ezeket a felkészítési formákat és szintereket ismertetjük.

III. A katonatiszti pályára való orientálás fő formái és szinterei középiskoláinkban

Néphadseregünk minőségi fejlesztését - beleértve a fegyvereket, haditechnikai eszközöket, a kiképzés rendszerének, a személyi állomány erkölcsi-politikai állapotának magasabb szintre emelését - az MSZMP VII. kongresszusa tűzte ki feladatul. Az elmúlt időszak alatt a hadsereg fejlődésében alapvető fordulat következett be. A fejlődés egyik előfeltétele az volt, hogy a katonai szervezetekben dolgozó, illetve oda bekerülő tisztek és tiszthelyettesek a szocializmus ügye iránti önzetlen hűséggel, nagyfokú hivatástudattal, szilárd erkölcsi és politikai tulajdonságokkal, megfelelő szakmai felkészültséggel és vezetőképességgel rendelkezzenek. /Tarján-Csépe, 1972. 452-453.o./

A katonatiszti állomány minőségi utánpótlása biztosítása szempontjából az iskolai honvédelmi nevelés feladatainak meghatározása, a honvédelmi ismeretek alapvető témaköreinek a feldolgozása mellett mindenképpen nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk a katonatiszti pályára orientáló és felkészítő tevékenységek rendszere kialakításának. E tevékenységek mindegyikét jellemzi, hogy azokban valamegyenyi középiskolás résztvehet, azaz a katonatiszti élethivatástól idegenkedő tanulók számára is biztosítják a részvétel lehetőségét.

Sajátos jellemzője ezeknek a tevékenységeknek, hogy többségük élményszerűen, a szellemi és fizikai adottságok és képességek együttes alkalmazására építve igyekszik megismertetni és vonzóvá tenni a katonai szolgálatot, illetve a katonatiszti pályát.

A középiskolások a következő tevékenységi formák és szinterek alapján ismerkedhetnek meg a honvédelmi feladatokkal, a katonatiszti pályával:

1. iskolai honvédelmi napok,
2. laktanyalátogatás,
3. pályaismertető tájékoztatók,
4. katonai alakulatok és bázis középiskolák együttműködése,
5. pedagógiai intézetek pályairányító tevékenysége,
6. MHSZ,
7. katonai pályairányító táborok.

1. Iskolai honvédelmi napok

A honvédelmi ismeretek elsajátításában sajátos pedagógiai funkciót töltenek be az iskolai honvédelmi napok. A honvédelmi napok megtartására középiskoláinkban általában két tanítás nélküli munkanapot jelölnek ki az igazgatók. Az első honvédelmi napon az egyes tantervi témakörök gyakorlati jellegű egységeit dolgozzák fel a tanulók, így: az ön- és a bajtársi segély, tájékozódás és mozgás a terepen térképpel és tájolóval, a lövészet biztonsági szabályai, tüzelési fogások és testhelyzetek. Az első honvédelmi nap tehát mintegy a gyakorlat igényei szempontjából összegzi az elméleti ismereteket, s ezzel előkészíti a tanulókat a második honvédelmi nap követelményeinek eredményes és fegyelmezett teljesítésére. A második honvédelmi napon zajlanak le az arajversenyek. A verseny napjára az osztályok 10 fős rajokra tagozódnak. A rajok személyi összetételét az osztályfőnökök és a testnevelő tanárok alakítják ki. Figyelembe veszik a tanulók között kialakult személyes kapcsolatokat, s arra is ügyelnek, hogy közel azonos legyen a rajok összetétele az elméleti és gyakorlati jártasságok, készségek, képességek, a fizikai teherbíró képesség tekintetében is.

A honvédelmi verseny célja a tanulók egész évi teljesítményének

a felmérése a tanult elméleti anyag komplex ismerete, az ügyesség, a leleményesség, a bajtársiasság, az állóképesség alapján.

A verseny utvonalát változatos terepen jelöli ki a verseny rendezőse - a tanulók közreműködésével. Hossza a fiúk számára: I-II. osztályban 2000-2300 méter, a III-IV. osztályban 3000-3500 méter; lányok számára: I-II. osztályban 1500 méter, III-IV. osztályban 1700 méter. A rajverseny utvonalát ellenőrző állomások igazolják, ahol a raj tagjai számot adnak elméleti és gyakorlati felkészültségükről /pl.: lőelméleti, polgári védelmi, haditechnikai ismeretek, célba dobás, lövészet, tereptan, akadályon való áthaladás, ugrás, kuszás stb./. A verseny rendezőse ügyel arra, hogy az egyes ellenőrző állomások tartalmi /elméleti és gyakorlati/ szempontból kapcsolódjanak egymáshoz, illetve a fizikai megterhelés fokozatosan növekedjék vagy csökkenjék.

A tanulók teljesítményének értékelése a raj teljesítményének összpontértéke alapján történik. A kollektív teljesítmény értékelésének nevelési célja az, hogy a tanulóknál a kollektívizmus érzését, tudatát elmélyítse.

2. Laktanyalátogatás

A katonatiszti pályára orientálás kiemelten fontos színterét jelentheti - megfelelő előkészítés esetén - a laktanyalátogatás. Laktanyalátogatásokon a középiskolák 1-4. osztályai egyaránt résztvehetnek. /Meg kell azonban jegyeznünk, hogy középiskoláink egy része számára - a laktanyák távolsága miatt - nehézségekbe ütközik a látogatás megszervezése./

A laktanyalátogatás célja: a tanulók nyerjenek bepillantást

a néphadsereg /az alakulat/ életébe, személyesen is győződjenek meg a hadseregnek a társadalomban betöltött szerepéről, alakuljon ki és mélyüljön el érdeklődésük a hivatásos katonatiszti pálya iránt. "A laktanyalátogatások gazdag élményt nyújtanak a fiataloknak. Ilyen alkalmakkor lehetőségük tájékozódni az alakulat életéről, aktuális katonapolitikai eseményekről. Fegyvertechnikai bemutató, körletek és rövidfilmek megtekintése, a katonaélet apróbb mozzanatainak a megismerése színesítheti a látogatást." /Ágoston, 1968. 58.old./

A laktanyalátogatást nemcsak fontos pályaismereti forrásnak, hanem a haza fegyveres védelmére való felkészítés lényeges elemének is kell tekintenünk.

Célszerűnek tartjuk, hogy a laktanyalátogatást megelőzően az alakulatok - az iskolák honvédelmi felelős tanáraival közösen - forgatókönyvet készítsenek a laktanyalátogatás programjáról. A programban feltétlenül helyet kell biztosítani:

- az alakulat napirendje ismertetésének,
- a katonatiszti pályáról szóló tájékoztatónak,
- fontosabb létesítmények /körlet, étkeзде, KISZ-klub, sportlétesítmények/ bemutatásának,
- haditechnikai bemutatónak,
- katonai szolgálatot teljesítő fiatalokkal való találkozónak.

Kivánatos, hogy a technikai eszközök bemutatóján a harcjárműveket működés közben mutassák be, arra is módot kell adni, hogy a tanulók az álló harcjárművekbe beszálljanak, a gyalogsági fegyvereket kézbe vegyék.

Hasznosnak tartjuk azt a módszert, amikor osztályfőnöki órán

megtartott pályaismertető tájékoztató után kerül sor laktanyalátogatásra.

Tapasztalataink szerint a laktanyalátogatások lebonyolítása-kor a következő tipikus hiányosságokkal találkozhatunk:

- a laktanyalátogatás programját nem készítik elő megfelelően /lényeges kérdésekről nem vagy csak kevés szó esik; a laktanyalátogatásban résztvevők magas létszáma miatt nincs mód a technikai eszközök alaposabb szemrevételezésére, a gyalog-sági fegyverek megismerésére stb./,
- a tanulókat csak egy-két pedagógus kíséri el a laktanyába, és így nehéz a fegyelmet biztosítani körükben,
- az igazgató, igazgatóhelyettesek és a pályaválasztási felelősök csak elvétve vesznek részt laktanyalátogatáson,
- a laktanyalátogatás tapasztalatait nem beszélik meg az iskolában.

3. Pályaismertető előadások

A katonatiszti pálya választásában fontos szerepet játszik, hogy a tanulók milyen mértékű és mélységű ismereteket szereznek a katonatiszti hivatással járó kötelezettségekről, a katonatisztek egyéni boldogulási és érvényesülési lehetőségeiről. Ebből következően nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk a katonatiszti pályával kapcsolatos felvilágosító előadásoknak.

Csongrád megyében a középiskolák II-IV. osztályos tanulóira terjed ki a tájékoztatás. A tájékoztatók időbeli ütemezése során meghatározott elveket célszerű érvényesíteni:

- Az első osztályokban általános információkat kell szerezni a tanulókról. /Pl.: családi körülmények, egészségügyi

állapot, tanulmányi eredmény, érdeklődés, ifjúságmozgalmi aktivitás./

-A második osztályosok körében célszerű külön is felmérni a tanulók érdeklődési körét, előzetes pályaorientációját. A gimnáziumi orientációs foglalkozások megfelelő alkalmat biztosítanak a felmérésre, valamint a katonatiszti életpálya sajátosságaival, jellemzőivel, a főiskolai képzés irányaival és a fegyvernemi profillal foglalkozó konzultációs előadások megtartására.

-A végzést megelőző időszakban - zömmel a harmadik osztályban - konkrét, minden lényeges kérdésre kiterjedő tájékoztatást kell adni a katonatiszti pályáról.

-A negyedikesek körében a katonatiszti pálya iránt érdeklődő fiatalokkal való törődésre, az egyéni gondok, problémák és fenntartások tisztázására kell külön gondot fordítani.

A pályaismertető előadásokon foglalkozni kell:

- a/ A tiszti pálya főbb jellemzőivel, sajátosságaival,
- b/ A katonatiszti főiskolákra történő jelentkezés módjával és feltételeivel.
- c/ A katonatiszti főiskolákon működő ágazatok és szakok, a fegyvernemek és szakok ismertetésével.
- d/ A felvételi vizsgák tartalmával és követelményeivel.
- e/ A katonai főiskolák tanulmányi rendjével.
- f/ A főiskolai hallgatók ellátásával, juttatásaival és kedvezményeivel /természetbeni és pénzbeni juttatások/.
- g/ A zászlósi /törzszászlósi/ rendfokozatba történő kinevezéssel
- h/ Az egyéni kedvezményekkel és juttatásokkal.

- i/ A katonai főiskolai hallgatók szabadidős tevékenységével /ifjúsági és sportmozgalom, kulturális élet/.
- j/ A végzett hallgatók tisztté avatásával, az első szolgálati hely elfoglalásának kérdésével.
- k/ A hivatásos tisztekkel szemben támasztott követelményekkel, továbbfejlődésük lehetőségeivel, az őket megillető társadalmi gondoskodások /juttatások, kedvezmények/ kérdésével.

A pályafelvilágosító előadásokat hivatásos katonatisztek tartják. Tapasztalataink szerint az iskolák messzemenően biztosítják a tájékoztatók megtartásának lehetőségét.

A tájékoztatók megtartása után mindenképpen célszerűnek tűnik, hogy az osztályfőnökök felmérjék, hogy tanulóik közül kik vonzódnak, érdeklődnek a katonatiszti pálya iránt. Ezekkel a tanulókkal külön elbeszélgetéseket kell szervezni, ahol - szintén katonatiszt segítségével - a tiszti hivatás egyéb kérdéseit is megismerhetik a tanulók.

Tapasztalataink szerint a pályaismertető tájékoztatók hatékonyságát kedvezőtlenül befolyásolja, hogy:

- a pályaismertető tájékoztatók után az osztályfőnökök nem készítenek felmérést a katonatiszti pálya iránt érdeklődő tanulókról,
- az osztályfőnökök /akiknek többsége nő/ hiányos és felszínes ismeretekkel rendelkezik a katonai pályáról, így nem tudnak megfelelően érvelni, meggyőző módon beszélni a katonatiszti hivatásról,
- a pályafelvilágosítás csak a tanulókra terjed ki, a fiatalok szülei csak áttételesen kapnak képet a tiszti pályáról,

-A középiskolai tanárok /férfi tanárok/ egy része tartalékos tiszt, de pályairányító munkájuk messze elmarad a társadalmi elvárásoktól,

4. Katonai alakulatok és bázis középiskolák együttműködése

A Honvédelmi Miniszteri Utasítás a gimnáziumok és szakközépiskolák jelentős részét a katonatiszti pályairányítás érdekében és céljából a Magyar Néphadsereg alakulataihoz kötötte. Az utasítás alapvető célkitűzése az volt, hogy a jelentősebb létszámú és a katonai alapképzés szempontjából előnyös képzési profillal rendelkező iskolák tartásan kötődjenek a néphadsereghez, s ennek eredményeként a hivatásos katonák közvetlenebbül tudják befolyásolni a tanuló fiatalok pályaválasztását.

Az alakulatok és az iskolák kapcsolata együttműködési tervekre épül. A tervek összhangban vannak és kapcsolódnak az iskolák pályaválasztási rendezvényeivel és a honvédelmi nevelőmunka különböző formáival és iskolai területeivel. Az együttműködési tervek tartalmazzák a pályaaorientálási feladatok közös végrehajtásának tennivalóit, módszereit, a személyi, anyagi és technikai feltételek biztosításának a módját.

Az együttműködési tervek meghatározzák az osztályfőnöki órákon megtartandó pályafelvilágosító tájékoztatók helyét, idejét, a laktanyalátogatások rendjét, a KISZ-szervezet, az Ifju Gárda al egységek és a szakköri munka segítésének formáit.

Az alakulatok és a bázis középiskolák közötti kapcsolattartás érdekében az egyes középiskolákhoz patronáló tiszteket neveznek ki. Az alakulatok megbízott pályairányító tisztjei rendszeres és folyamatos kapcsolatot tartanak fent középiskoláinkkal,

valamint a megyei hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokság pályairányító főtisztjeivel. A megyei parancsnokságok minden év szeptemberében munkaértekezletet tartanak, ahol a pályairányító munkát végző katonatisztek elemzik és értékelik az elmúlt év tapasztalatait, meghatározzák az új tanév feladatait. Az iskolai patronáló tisztek tevékenységével kapcsolatban a következő hiányosságokat tapasztaltuk:

- munkájuk során elsősorban tömeges tájékoztatók meg tartására törekednek, kevésbé élnek a kiscsoportos konzultáció, a személyes elbeszélgetés, a kiválasztás módszerével,
- a szülők körében nem, vagy csak ritkán folytatnak pályafelvilágosító, pályára megnyerő munkát,
- munkájuk nem minden középiskolában folyamatos és rendszeres,
- az iskolával való kapcsolattartásuk néhány személyre /osztályfőnök, igazgató/ szorítkozik.

5. A pedagógiai intézetek pályairányító tevékenysége

A pedagógiai intézetek pályaaorientáló tevékenységének fő formáját az évenként novemberben megrendezésre kerülő Pályaválasztási Hetek rendezvényei képezik. Ennek keretében a Pályaválasztási Tanácsadó Osztály /POTO/ október hónapban tájékoztatókat küld az iskolák végzős tanulóinak. A tájékoztatókon fel vannak tüntetve a felsőfoku oktatási intézmények továbbtanulási lehetőségei, köztük a katonai főiskolákra való jelentkezés rendje, a felvételi követelmények rendszere is. Ezt követően az iskolák felmérlik a katonatiszti pálya iránt érdeklődő tanulók létszámát,, és értesítik őket a tájékoztató idejéről és helyéről. A tájékoztatót -amelyen Csongrád megyében általában 20-30 fiatal szokott megjelenni-

a hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokság pályairányító fő-tisztje tartja.

A pályairányító tájékoztató hármas célkitűzést szolgál:

- a pályaeérdeklődés felkeltését és elmélyítését,
- a pályaismeretek bővítését,
- a pályaválasztás megerősítését.

A tájékoztató során előadás és közvetlen beszélgetés formájában a katonatiszti hivatás, a felvételik és a főiskolai tanulmányok jellemzőivel ismerkednek meg a tanulók. A pályaeérdeklődés felkeltése és elmélyítése érdekében pályaismertető kiadványokat kapnak a fiatalok, katonai témájú kiállítást tekintenek meg, katonai pályával foglalkozó filmet néznek meg. A rendezvényen a középiskolák harmadikos és negyedikes tanulói vesznek részt. A megjelenéskor készített jelenléti ív alapján lehetőségünk van pályaválasztási érdeklődésük megalapozottságának figyelemmel kísérésére is.

6. A Magyar Honvédelmi Szövetség pályairányító tevékenysége

A Magyar Honvédelmi Szövetség /MHSZ/ az MSZMP Politikai Bizottságának a honvédelmi nevelés és az ifjúság honvédelmi felkészítésének kiszélesítésére vonatkozó 1967. június 20-i határozata nyomán, s az ezt követő kormányhatározat alapján jött létre.

/Munk-Sztana, 1972. 152. old./

Az MHSZ alapvetően katonai jellegű feladatokat old meg az előképzésben és az utóképzésben egyaránt. Az MHSZ rendelkezik mindazon technikai eszközökkel, felszerelésekkel és lehetőségekkel, amelyek a katonai elő- és utóképzés feladatainak végrehajtásához nélkülözhetetlenek.

A különböző kiképzési ágaknak és követelményeknek megfelelő technikai eszközök, lőszer, könnyűbúvár felszerelések, rádióállomások, repülők stb. és a különböző kiképzési bázisok; gépjárművezető-iskolák, lőterek, valamint a különböző kiképzési és tansegédletek mind a honvédelmi felkészülés eredményes végrehajtását szolgálják.

A honvédelmi ismeretek kötelező iskolai tantárgyként történő oktatásának bevezetése óta a tanuló fiatalok az iskolai oktatás keretében sajátítják el a legfontosabb honvédelmi ismereteket. A követelmények fokozódása és bonyolultsága /fegyverek, lőszer, technikai eszközök/, az iskolai tapasztalatok hiánya azonban elengedhetetlenné teszi az oktatási intézmények, valamint az MHSZ és a katonai alakulatok sokoldalú együttműködését. Az MHSZ a honvédelmi ismereteket oktató pedagógusok felkészítésével, technikai eszközök biztosításával segíti elő az iskolai honvédelmi oktatás zavartalan végrehajtását. Emellett azonban az MHSZ a számára meghatározott elsődleges követelményt - a katonai elő- és utóképzés megszervezését- kell, hogy a szövetségen belül működő tanfolyamokon /pl. távirda, gépjárművezető-képzés, rádióelektronikai képzés, tábori nyomdász képzés, könnyűbúvárképzés, rádióirányítású repülőgépmodell vezetőképzés, motoros repülőgépvezető képzés, ejtőernyős képzés stb./ megvalósítsa.

A katonai előképzés keretében működő MHSZ tanfolyamokon a fiatalok részvétele önkéntes. A tanfolyamokat az MHSZ-klubok a hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokság behívási terve alapján - általában 16 éves kortól - szervezik meg a bevonulás előtt álló sorköteles fiatalok számára.

Az iskolai honvédelmi rendezvények, katonai összeírások és sorozások alkalmával az MHSZ szervek vezetői és a kiegészítő parancsnokság munkatársai közösen tájékoztatják a fiatalokat a katonai szolgálatra való felkészülés lehetőségeiről, az MHSZ tanfolyamairól.

Dolgozatunkban csak egy tanfolyam - a motoros repülőgépvezető képzésmenetét ismertetjük. A motoros repülőgépvezető képzés ideje két év. A középiskolák harmadik évfolyama megkezdésekor tájékoztatjuk a tanulókat a motoros repülőgépvezető képzés lehetőségéről, a követelményekről, majd az előzetesen megfelelt fiatalok megkezdik a tanfolyamot. A résztvevők az első évben elméleti kiképzésben részesülnek, illetve gyakorlatban is elsajátítják a vitorlázórepülést. A második évben folytatódik motorosrepülő kiképzésük. A második év végén a MHSZ speciális kiképzési bázisain tábori kiképzésben vesznek részt. A kiképzés célja: a hadsereg repülőgépvezetői utánpótlásának a biztosítása. A tanfolyam befejezésekor minden hallgató 30 óra repült idővel rendelkezik. Többszöri szigorú orvosi vizsgálat után - az egészségügyi szempontból alkalmasak - felvételi vizsgán vesznek részt, s annak eredményessége esetén kezdhetik meg tanulmányaikat az MN Kilián György Repülő Műszaki Főiskolán.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az MHSZ sajátos eszközeivel, módszereivel és lehetőségeivel sokat segít/-het/ a katonai pályára orientálás és nevelés feladatainak megoldásában. Tevékenysége azonban bizonyára erőteljesebb és hatékonyabb lenne, ha pedagógusaink tájékozottabbak lennének az MHSZ-ben folyó munka lehetőségeiről.

7. A katonai pályairányító táborok

A Honvédelmi Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága szervezésében évente szervezik meg a Katonai Pályairányító Táborot.

/Az általános iskolások, szakmunkásképzésben résztvevők, valamint a középiskolás fiatalok számára külön-külön táborot szerveznek./

A jelentkezés módjáról, feltételeiről és iskolai keretszámairól a megyei KISZ Bizottságok tájékoztatják az iskolák igazgatóit. A táborokba elsősorban a honvédelmi munka iránt érdeklődő, legalább jó tanulmányi eredménnyel rendelkező, a közösségi feladatok teljesítésében élenjáró fiataloknak a jelentkezését várják.

A tábor célja: a tanulók nyerjenek bepillantást a néphadsereg életébe, ismerkedjenek meg a katonai pálya sajátos jellemzőivel. A célkitűzésnek megfelelően a tábor programja sokrétű, színes és változatos. A gazdag programkinálatból csak néhányat emelünk ki:

- tájékoztató a néphadsereg rendeltetéséről, felépítéséről,
- a hivatásos tisztekkel szemben támasztott társadalmi elvárások,
- beszélgetés katonafiatalokkal, hivatásos tisztekkel,
- katonai témájú filmek vetítése,
- laktanyalátogatás, haditechnikai bemutatók,
- a szellemi és fizikai felkészültségek próbára tevő ügyességi és akadályversenyek.

A katonai pályairányító táborok mindig megnyerik a fiatalok tetszését, népszerűek körükben. Sok fiatalban itt érlelődik meg az elhatározás, hogy továbbtanulásakor a katonatiszti élethivatást választja. A táborok munkájának hatékonyságát kedvezően befolyásolná, ha a táborokban résztvevő fiatalok tevékenységét,

pályaelképzelésének alakulását az iskolában is figyelemmel kísé-
nék, a későbbiekben is szorgalmaznák a honvédelmi felkészülés
iskolai és iskolán kívüli színterein való munkálkodásukat.

IV. A katonatiszti pályával kapcsolatos vélemények főbb jellemzői

Napjainkban is érvényesnek tartjuk a katonai szolgálatukat
megkezdő katonafiatalokra, illetve a pályakezdő fiatal tisztekre
az MSZMP KB Állásfoglalásában megfogalmazott megállapítást:

"... az utóbbi években a katonai kiképzés és nevelés alapvető prob-
lémáját nem annyira a katonai ismeretanyag elsajátítása, hanem egy-
re inkább a katonai életbe való beilleszkedés jelenti." /A párt
ifjúságpolitikájának néhány kérdése, 1970. 58. old./

Ugy véljük, hogy a katonai életbe történő beilleszkedés, a
katonatiszti életpályával való azonosulás szempontjából meghatáro-
zó jelentőségűek azok a nézetek és vélemények, amelyek a fiatalok
különböző csoportjai körében élnek a tiszti pályáról, a katona-
tiszti hivatásról. Kérdőíves felmérésünk során 322 negyedikes fiu
tanuló /három Csongrád megyei gimnázium és szakközépiskola végzős
növendéke/ véleményét tártuk fel e kérdésről. Vizsgálati módszer-
ként attitűd felmérést alkalmaztunk. Az attitűd kérdéseinek össze-
állításához Hunyadi Györgynének az attitűd-technikával foglalkozó
műveit használtuk fel. /Hunyadyné, 1977. 82-109.old.; Hunyadyné,
1973. 585-596.old./

A negyedikes tanulók mellett vizsgáltuk - ugyanazon kérdő-
ív felhasználásával - a katonai főiskolákra jelentkezett tanu-
lók /30 fő/, valamint a katonai főiskolákon elsőéves hallgatóként
tanuló Csongrád megyei tisztjelöltek /szintén 30 fő/ véleményét
is.

Vizsgálati adataink tárgyalása előtt a felmérésbe bevont fiatalok összetételének főbb jellegzetességeit ismertetjük. A 322 fős mintánkban 117 gimnazista és 205 szakközépiskolai tanuló szerepelt. Közismert, hogy a középfoku oktatási intézmények közül a gimnáziumokban meglehetősen magas a leányok aránya, így - ezzel magyarázhatóan - a gimnazista fiuk aránya jóval szakközépiskolásoké alatt maradt. A középiskola említett két típusa sajátos összetételével, eltérő képzési irányultságával is magyarázható, hogy a katonai főiskolákra jelentkezők többsége /61 %-a/ a szakközépiskolások köréből került ki. A szülők /apa/ iskolai végzettsége alapján is bizonyos eltéréseket tapasztaltunk a három minta összetételében.

1.sz. táblázat

A vizsgált csoportok megoszlása az apa iskolai végzettsége alapján

Az apa iskolai végzettsége	A tanulói csoport megnevezése, aránya /%/		
		tisztai főiskolákra jelentkezők	elsőéves főiskolai hallgatók
egyetem, főiskola	21,7	16,7	6,7
érettségi	29,5	26,7	30,0
szakmunkásképző	22,0	30,0	36,7
8 általános	23,0	23,0	23,3
8 általánosnál alacsonyabb	2,7	3,3	3,3

Szembetünőnek találtuk, hogy elsősorban az érettségénél alacsonyabb végzettséggel rendelkező szülők gyermekei jelentkeztek összmin tén belüli arányukat meghaladó mértékben katonai főiskolákra, illetve tanulnak katonatiszti főiskolákon. Adataink valószínűsítik, hogy többnyire a társadalmi mobilitásban előbbrelépni kívánó családok gyermekeinek egy része választja a tiszti pályát jövőendő élethivatásául. Feltűnő, hogy a katonai főiskolákra jelentkező tanulók csoportjában meglehetősen magas a felsőfoku végzettséggel rendelkező szülők gyermekeinek az aránya. Ezt azzal magyarázzuk, hogy viszonylag kislétszámu tanuló /30 fő/ adatai alapján állítottuk össze táblázatunkat, s így már 2-3 személy adatai alapján is a százalékos megoszlásban jelentősnek tűnő /7-10 százalékos/ különbségek alakultak ki. /Természetesen a "kislétszámu" kitétel nem felületességgel magyarázható, hiszen 30 fős mintánk a katonatiszti főiskolákra jelentkezett Csongrád megyei fiatalok teljes körét magában foglalta./

A katonatiszti főiskolákra jelentkező fiatalokkal folytatott elbeszélgetések során arra a kérdésre is választ kaptunk, hogy a felsőfoku végzettségű apák gyermekeinek az aránya a korábbi évekénél miért magasabb. Azt tapasztaltuk, hogy az egyetemi és főiskolai végzettségű szülők gyermekei főleg a repülőtiszti pálya iránt érdeklődnek.

Izgalmas kérdésnek bizonyult annak vizsgálata, hogy a katonatiszti pályákra jelentkezők és az elsőéves tisztiiskolások középiskolai közösségi aktivitása mennyiben egyezett meg, illetve tért el a 322 fős minta közösségi aktivitásától.

A középiskolai közösségi aktivitása vonatkozó adataink a

középiskolai közösségi élet három fontos területére terjedtek ki. Ezt a három területet úgy választottuk ki, hogy a társadalmi-politikai elkötelezettség megnyilvánulására leginkább alkalmasnak látszó tevékenységi formákat ölelje fel.

Ez alapján vizsgáltuk:

- a vizsgálatba bevont fiatalok megoszlását KISZ-tagságuk szerint,
- a közösségi megbízatások arányai alapján,
- az Ifju Gárdában való részvételüket.

A középiskolai KISZ-tagság vállalása -véleményünk szerint - nem feltétlenül jelenti a Magyar Kommunista Ifjusági Szövetség Szervezeti Szabályzatában rögzített kötelességek és elvárások maradéktalan teljesítését. Az egyes KISZ-tagok alapszervezeti munkavállalása és aktivitása nagymértékben függ az iskolai KISZ-élet kialakult hagyományaitól, az alapszervezetet patronáló tanár tevékenységének pedagógiai megalapozottságától, valamint az alapszervezeti közösséget alkotó tanulók KISZ-munkájának tervszerűségétől és rendszerességétől. Az említett tényezők ellenére számunkra nyilvánvalónak tűnik, hogy az ifjúságmozgalmi tagságban, annak önkéntes vállalásában - az egyes KISZ-tagok és KISZ-alapszervezetek munkájának fogyatékoságai ellenére - mindenképpen szerepet játszik a szűkebb és tágabb környezet eseményei és problémái iránti érdeklődés, a hasonló életkorú társakkal, illetve a mozgalmi munkát segítő pedagógusokkal való őszinte eszmecsere irányuló törekvés. Felfogásunk szerint tehát a KISZ-tagság és a KISZ-en kívüliség tényében egy mozzanat komoly jelentőséggel bír: a mozgalmi munkát vállalók KISZ-tagságukkal deklarálják a politizáló közösséghez való tartozásukat, szervezett és irányított formában is hajlandóak véleményt nyilvánítani

társadalmi-közéleti kérdésekről, mozgalmi keretek között is lehetőséget "biztosítanak" erkölcsi, politikai és világnézeti meggyőződésük megismerésére, fejlesztésére.

Mintánkban - előzetes várakozásunknak megfelelően - a fiatalok különböző csoportjai körében eltérő arányban szerepeltek KISZ-tagok. Az érettségi előtt álló fiuknak 86 %-a volt KISZ-tag. Ezzel szemben a katonai főiskolákra jelentkező, illetve már ott tanuló fiatalok mindegyike KISZ-tag volt. Ugy látjuk, hogy a mozgalmi munkához való eltérő viszonyt adataink érzékelhetően jelzik. Talán nem tűnik túlzásnak az a megállapítás, hogy a KISZ-alapszervezetek közösségi életének, az alapszervezetek ideológiai-politikai tevékenységének is szerepe lehet abban, hogy a katonatiszti pályára jelentkezők valamennyien a párt ifjúsági tömegszervezetének a tagjai közül kerültek ki.

A közösségi megbízatások területén az előzőeknél is számottevőbb eltéréseket tapasztaltunk. A negyedikes tanulók 28,6 %-a rendelkezett közösségi megbízatással. Ezzel szemben a katonatiszti főiskolákra jelentkezőknek 43,3 %-a, a katonai főiskolákon tanuló Csongrád megyei hallgatóknak pedig 40 %-a töltött be tisztséget középiskolájában.

Figyelemreméltónak tartjuk, hogy a tiszti pálya iránt elhivatottságot érző, a későbbiekben katonai közösségekben dolgozó tisztjelöltek közösségi élettapasztalatokkal, bizonyos fokú vezetői készségekkel és ismeretekkel felruházottan vállalták és választják a katonatiszti hivatást.

A katonapedagógiai szakirodalom napjainkban egyre nagyobb jelentőséget tulajdonít a katonai közösségek kialakításának, a kisebb létszámú katonai alakulatok közösséggé szervezése kérdésének.

A kérdéskör jelentőségét a hadseregen belül lezajló változások és folyamatok indokolják. "A közeljövőben feltehetően tovább folytatódik a hadsereg ugynevezett "kiscsoportosulásának" folyamata.

A szolgálati beosztás, a katonai szervezet minél inkább egyes fegyver-
veremek és harceszközök köré szerveződő katonai csoportokra épül.
Ez pedig megkívánja, hogy parancsnokaink, a hivatásos állományunk
alaposan értsen a kiscsoportok megismeréséhez, belső szerkeze-
tük feltárásához, céltudatos pedagógiai befolyásolásához."

/Csépe-Laky, 1972. 269.old./

A katonapedagógiai szakirodalom azt is hangsúlyozza, hogy "A ka-
tonai közösség az embereket nemcsak a tevékenység eszmei céljá-
val forralsztja össze, hanem a tevékenységek végrehajtásának mó-
dozataival, formáival is egyesíti. Ezekben egyértelműen kifejezés-
re jut a közösségi jelleg abban, hogy a személyi állomány fela-
datait kötelékben hajtja végre és összeköti őket a nehézségek, ve-
szélyek állandó leküzdése, a harci technika és a fegyverek kiszol-
gálásának a feladata... A katonai közösség szervezettségének sza-
bályozottságát erősíti az a tény, hogy minden alegység, egység
magasabbegység vezetését egyszemélyi parancsnok valósítja meg."

/A.V. Barabanscsikov-A. D. Glotocskin-H.F. Fegyenko- V.V. Seljag
1976. 56-57.old./

Az Ifju Gárda tagság tekintetében szintén eltéréseket re-
gisztráltunk. A negyedikeseknek 6,5 %-a, a katonatiszti pályára
jelentkező és a katonai főiskolákon tanulóknak pedig 10 %-a volt
tagja az Ifju Gárdának. Közismert, hogy az Ifju Gárda a KISZ hon-
védelmi nevelőmunkájának legfőbb segítője. Az Ifju Gárda egysé-

gekben a nevelés és kiképzés alapvető célja az, hogy a gárdisták megértsék és átérezzék a haza fegyveres szolgálatának mint a honvédelem leglényegesebb formájának értelmét és jelentőségét. Fontos célkitűzés továbbá a haza védelméhez - mindenekelőtt a fegyveres szolgálathoz - nélkülözhetetlen tulajdonságok és ismeretek fejlesztése, valamint a KISZ honvédelmi nevelőmunkájában közreműködő aktivista gárda kiképzése.

A középiskolák Ifju Gárda egységei és ifjugárdistái fontos feladatokat látnak el a KISZ-akcióprogramok keretében szervezett honvédelmi rendezvények kezdeményezésében, irányításában és kivitelezésében. Az Ifju Gárda tagjai feladataik megoldásában együttműködnek a Magyar Néphadsereggel, a BM Határőrség alakulataival, a Rendőrséggel, a Munkásőrséggel és a Polgári Védelemmel.

A fegyveres erőkkel és testületekkel kialakított együttműködés eredményeként az Ifju Gárda tagjainak lehetőségük van a szolgálati rend és fegyelem megismerésére, a katonai magatartási és viselkedési szabályok elsajátítására. Tevékenységük során élményszerűen élhetik át a katonai fegyelem szépségét. "A hadsereg hatásos külsőségeiben, a tisztek és a közkatonák mutatós egyenruhájában, sok ezer ember alakzatbeli tartásában, bámulatosan összehangolt mozzanataiban van valami, ami - akár az édes méreg - belpódzik mindenki lelkébe, aki számára a hadseregbe tartozás nem pusztán epizód." /M.Boncs-Brujevics, 1970. 216. old./

A katonatiszti hivatással kapcsolatos attitűd vizsgálatunk eredményeinek tárgyalása előtt még egy lényegesnek tűnő adatra szeretnénk utalni. Elgondolkodtatónak tartjuk, hogy a katonatiszti főiskolákra jelentkező negyedikes tanulók tanulmányi

átlag a /3,4/ a középiskolás minta átlagánál /3,7/ jóval alacsonyabb. Az eltérés azért figyelemreméltó, mert eléggé egyértelműen jelzi, hogy a katonatiszti pályát választó tanulók egy része különböző kényszerszituációk hatására dönt a katonai főiskolai tanulmányok megkezdése mellett. A katonai szakirodalom alapján az alábbi kényszerszituációk a leggyakoribbak:

- gyenge tanulmányi eredmény,
- továbbtanulási vágy, de a szülők anyagi helyzete ezt nem teszi lehetővé,
- más felsőfoku intézménybe való felvétel sikertelenségétől való félelem,
- az ingyenes katonai főiskolai oktatás ténye.

Attitűd vizsgálatunk során 16 állítást fogalmaztunk meg. Mindhárom tanulói csoport tagjait megkértük, hogy az egyes állításokkal kapcsolatos véleményüket - a vele való egyetértés milyenségének megfelelően - a feltüntetett öt fokozat valamelyikén jelöljék meg. Az állítások egy része /ld. Melléklet 1.sz. kérdőív 1., 11., 15.sz. kérdései/ túlzó megállapításokat tartalmazott. Más részük /ld. 2., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12.sz. kérdések/ a katonatisztekéről a fiatalok adott csoportjaiban kialakult elképzelések megismerését szolgálta. A kérdések harmadik csoportja a katonatiszti pályához való legszubjektivebb viszony vizsgálatára irányult /ld. 3., 13., 14.sz. kérdések/. Utolsó /16.sz./ kérdésünk a katonatiszti pálya ismertségének mélységére vonatkozott.

Adataink ismertetését és elemzését az utolsó kérdés tárgyalásával kezdjük. Nyilvánvaló, hogy a vizsgált pályáról csak

az esetben tudhattak megalapozottan nyilatkozni a megkérdezettek, ha a katonatiszti pályakövetelményekről, a tiszti hivatással együttjáró kötelezettségekről és feladatokról megbízható információk vannak. Adataink szerint azonban a megkérdezett fiatalok többsége nem rendelkezik megnyugtató ismeretekkel a katonatiszti hivatásról.

2.sz. táblázat

A katonatiszti pálya ismertsége a fiatalok különböző csoportjai körében

A katonatiszti pályát	a tanulói csoport megnevezése, aránya %/		
	negyedikesek	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók
nagyon jól ismeri	2,2	6,7	3,3
jól ismeri	12,1	40,0	56,7
közepesen ismeri	50,9	53,3	36,7
alig ismeri	29,8	-	3,3
nem ismeri	5,0	-	-

Vizsgálati eredményeink szerint a tanulók különböző csoportjai eltérő mértékben tájékozottak a tiszti hivatással együttjáró kötelezettségekről és feladatokról, a katonatiszti pálya követelményeiről. Leggyengébb tájékozottsággal az érettségi előtt álló, nem katonai főiskolákra pályázó tanulók rendelkeztek. A katonatiszti élethivatást választó fiatalok csoportjaiban nyert adataink

bizonyos ellentmondásra hívták fel a figyelmünket. Számunkra az tűnt volna természetesnek, ha a katonai főiskolák első évfolyamára járó hallgatók a főiskolákra jelentkező társaiknál alaposabban ismerték volna a katonatiszti hivatást. Adataink azonban megcáfolták előfeltevésünket. A katonai főiskolák növendékeivel folytatott beszélgetéseink során kiderült, hogy ők már szakmai szempontokat is mérlegeltek válaszaik megfogalmazásakor. Elmondották, hogy a pályakövetelmények fegyvernemenként sajátosan eltérhetnek, s ők elsősorban a főiskolájuk képzési irányultságának megfelelő pályakövetelményeket ismerik alaposabban. A tiszti hivatással járó kötelezettségek és feladatok ismertségének megválaszolásakor is gyakorlati szempontokat mérleeltek. A katonatiszti köteleességek és feladatok tekintetében a szolgálati helytől, beosztástól és rendfokozattól függően komoly eltérések lehetségesek. Mindez természetesen nem jelentette azt, hogy e fiatalok a katonatiszti hivatással együttjáró általános kötelezettségeket nem ismerték volna megfelelően.

A katonatiszti pályára orientálás szempontjából elgondolkodtatónak tartjuk, hogy az érettségi előtt álló tanulóknak mintegy egyharmada egyáltalán nem vagy csak alig ismerte a katonatiszti pályakövetelményeket. A gimnáziumi nevelés és oktatás terve az orientációs órák egyik feladataként határozza meg a pályairányok és pályaszintek megismerését. A gimnáziumok második osztályos tanulói számára kiadott orientációs munkafüzet lelkiismeretes feldolgozása bizonyára elősegítette volna a katonatiszti pálya alaposabb megismerését. /Orientáció, 1983. 81.83.old./

Adataink tükrében bizonyos fenntartással kell fogadnunk a katonai főiskolákra jelentkező tanulók válaszainak megalapozottságát is. Az megnyugtatónak tűnik, hogy többségük értékelése szerint jól, illetve közepesen ismerik a tiszti pályát. Elbeszélgetéseink tapasztalatai viszont arra figyelmeztettek, hogy tájékozottságuk gyakran felületes, jelentős részük csak az alacsonyabb szolgálati beosztással együttjáró kötelességeket ismerte.

A katonatiszti pályára orientálás hatékonyságát fokozná, ha a már rendelkezésre álló, dolgozatunk korábbi részében ismertett felkészítési és felkészülési formákat iskoláinkban átgondoltabban alkalmazzák. A katonatiszti hivatás iránt érdeklődő tanulók számára már az alsóbb évfolyamokon is rendszeresebben lenne célszerű pályaismertető elbeszélgetéseket szervezni. Ezeken a beszélgetéseken - különösen a harmadikos és negyedikes tanulók körében - arról is részletesebben kellene szólni, hogy a tiszti kötelezettségek és feladatoknak csak egy része tartozik az alapkötelezettségek és feladatok sorába, más részük a szolgálati beosztás és rendfokozat függvényében módosulhat.

Az attitűd kérdések tulzó állításaival általában nem értettek egyet a tanulók. Ezt szemléletesen mutatja az 1.sz. kérdésre adott válaszok megoszlása is.

3.sz. táblázat

A katonatiszti pályának legszebb pályaként való elfogadása a
tanulók válaszai alapján

A tulzó áll- litással	A tanulói csoportok megnevezése, a válaszok arányai %/		
	negyedikes minta	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók-
teljesen egyetért	0,3	3,3	-
nagymértékben egyetért	2,8	43,3	6,7
fenntartásokkal ért egyet	36,7	46,7	60,0
nagyrészt nem ért egyet	27,6	6,7	13,3
egyáltalán nem ért egyet	32,6	-	20,0

A válaszok megoszlása csoportonként eltérő tendenciákat jelez. Az érettségi előtt álló és nem katonatiszti pályára jelentkező tanulók többsége erős fenntartással fogadta, illetve elutasította az attitűdön szereplő állítást. Az elutasító válaszok magas aránya ellenére jelentősnek találtuk azoknak a tanulóknak a körét, akik - fenntartásokkal ugyan, de - elfogadták, azaz nem utasították mereven vissza az állítást. Ugy véljük, hogy e tanulók közül többen megnyerhetőek lennének a katonatiszti hivatásra. Az elutasító válaszok mögött - mint ahogyan ezt a későbbiekben részletesebben is elemezzük - részben a kötöttségektől való idegenkedés, részben a polgári pályák fokozottabb ismertsége

rejlik. "A polgári pályák nyitottabbak, könnyebben ismerhetik meg a fiatalok, mint a hadsereg életét, ebből aldódóan a pályaválasztást illetően előnyösebb helyzetben vannak. Ezt az előnyt még fokozza az a tény is, hogy ... a fiatalok általában idegenkednek a kötöttebb életformát igénylő, zárttagg jellegű pályáktól, s ritkábban választják hivatásul azokat." /Tarján, 1978. 63.old./

A katonai főiskolákra jelentkező, valamint a katonai főiskolák első évfolyamára járó hallgatók válaszaiban is számottevő különbségek figyelhetők meg. A katonai főiskolák hallgatói a tiszti főiskolára pályázó társaiknál kritikusabban szemlélik és ítélik meg pályájukat. E két csoport véleményeltérésében lényegében kifejeződik, hogy "a katonává válás hosszadalmas alkalmazkodási folyamatában a beállítódás és a tapasztalatok kölcsönhatásaként alakul az élményfeldolgozás... A frusztráció-veszélyeztetettség szempontjából éppen az a csoport tűnik ki, amelyik pozitív érzelmi beállítódással, de irreális elképzelésekkel volt be. Így válhat az esetleges csalódás tényleges frusztrációvá, amely nem a biológiai és társadalmi, nem is az egyéni és közösségi érdek összeütközése, hanem az elképzelt és reális valóság konfliktusa." /Almásiné Töröcsik A., 1972. 441.old./

A katonai élethivatás, a katonatiszti pálya várható nehézségeivel való reális számvetés tényét mutatja, hogy a főiskolai növendékek 93,3 %-a csak fenntartással értett egyet, illetve elutasította az attitűd állítását. A kérdés megítélésében tapasztalható kritikai szemlélet - véleményünk szerint - a tiszti pályakövetelmények és feladatok reális értékelésével magyarázható. Ugyanakkor azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az adott munkakörrel,

élethivatással szükségszerűen együttjáró nehézségek felismerése egyetlen pálya - így a tiszti hivatás - esetében sem jelenti azt, hogy a szóbanforgó pálya nem vélhat a szó legnemesebb értelmében vett élethivatássá.

Adataink alapján a középiskolákra és a katonatiszti utánpótlás biztosításában érdekelt szervekre és személyekre kettős feladat hárul. Egyrészt a tanulók legszélesebb rétegei számára vonzóbbá kell tenni a katonatiszti pályát. /E feladat megoldásának módszertani kérdéseit e helyen nem részletezzük./ Másrészt - a tiszti pálya iránt érdeklődő, elhivatottsággal érző tanulók körében - reális képet kell felrajzolni a tiszti hivatás kevésbé ismert kötöttségeiről, nehézségeiről. Megítélésünk szerint csak e módszerek differenciált alkalmazása segítségével érhetjük el, hogy a katonatiszti pályára alkalmas fiatalok valóban jelentkezzenek is a katonai főiskolákra, s tanulmányaik során és azt követően is ne kerüljön sor az elképzelt és reális valóság konfliktusára.

A katonatiszti pálya iránt táplált érzelmek másik lehetséges variánsaként arról nyilatkoztak a tanulók, hogy e pálya legellenzenvesebb hivatásként való felfogásával mennyiben értenek egyet. Azt tapasztaltuk /ld. 4.sz. táblázat/, hogy a fiatalok döntő többsége elutasította, nem fogadta el e szélsőséges állítást. Az elutasítás mértéke azonban vizsgálati csoportonként erősen eltérő arányu volt.

4.sz. táblázat

A katonatiszti pályának legellenszenvesebb pályaként való segítése a tanulók különböző csoportjai véleményének tükrében

A tulzó állítással	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya %/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
Teljesen egyetért	4,7	-	-
Nagymértékben egyetért	8,1	-	3,3
fenntartásokkal ért egyet	18,9	-	26,7
nagyrészt nem ért egyet	32,6	3,3	30,0
egyáltalán nem ért egyet	35,7	96,7	40,0

Megnyugtatónak tartjuk, hogy a nem katonatiszti hivatást választó negyedikes tanulók csoportjához csak a megkérdezettek viszonylag szűk köre /12,8 %-a/ fogadta el teljes mértékben, illetve nagyrészt azt a nézetet, amely szerint a katonatiszti pálya a legellenszenvesebb pálya a világon, Különösen az mondható örvendetesnek, hogy igen magas /8,3 %-os/ azoknak a fiuknak az aránya, akik nagyrészt vagy egyáltalán nem értenek egyet a negatív tartalmu állítással.

Adataink alapján ismételten megfogalmazhatjuk, hogy a tanulóifjúság egy részében fenntartások élnek ugyan a tiszti élethivatással kapcsolatban, de ezek a fenntartások részben a pálya

nem megfelelő ismeretével, részben pedig a tiszti hivatással együttjáró kööttségek és feladatok egyoldalú, erősen eltulzott felfogásával magyarázhatóak.

Táblázatunkon e kérdés adatainak megoszlásában is megfigyelhetjük, hogy a tisztiiskolás hallgatók válaszáinak arányai inkább a középiskolás mintához hasonlítanak, nem pedig a tiszti iskolákra pályázó tanulókéhoz.

Számunkra is meglepő volt, hogy a tisztiiskolás hallgatók kisebb köre választott élethivatásával nem vagy csak részben tud azonosulni. Felmérésünk nem tárta fel a hallgatók életutjának, pályaválasztásuk minden mozzanatának előzményét, így arra a kérdésre nem tudunk válaszolni, hogy a pályaválasztás időszakában mennyiben tekintették vonzóknak, illetve ellenszenvesnek a tiszti élethivatást. Feltételezzük azonban, hogy életpályájukkal kapcsolatos érzelmeikben zömmel a pályaválasztást követő időszakban következett be változás. A szemléletváltozás elsődleges okát abban látjuk, hogy "... a katonai pálya választása, a katonai főiskolai tanulmányok folytatása még nem azonos a katonai életforma elfogadásával. A pályaválasztás indítékainak sorában sok a realitást nélkülöző elvárás, a pályaismeret hiánya, s az irreális igény." /Tarján, 1978. 47-48.old./

A főiskolás hallgatók által elkészített önéletrajzok, s az azok alapján összeállított esettanulmányok is azt jelzik, hogy többségük konkrét elképzelésekkel rendelkezik további életutjáról, de ezek az elképzelések /egyetemi, katonai akadémiai tanulmányok folytatása, szülőkhöz közeli szolgálati hely stb./ irreális elemeket is tartalmaznak.

A tiszti főiskolákra jelentkezők egyöntetűen elutasították a szélsőségesen negatív állítást. Állásfoglalásaik alapján úgy látjuk, hogy a katonai élethivatás iránt elkötelezetten jelentkeztek katonai főiskolákra. Korábban ismertetett és elemzett válasszaikból az is kiderült, hogy választott hivatásukat - feltehetően a pálya nehézségeinek és kööttségeinek ismeretében - csak kisebb részük tartja a világ legszebb pályájának.

A katonai főiskolára jelentkező tanulók és a tiszti főiskolák hallgatói által adott válaszok eltérései arra figyelmeztetnek, hogy a pályairányítás jelenlegi rendszere csak részben teszi lehetővé a katonai pályák előzetes megismerését. Az iskolai honvédelmi oktatás, valamint a honvédelmi feladatok ellátására felkészítő foglalkozások dokumentumokban meghatározott funkcióikat eredményesen betöltik ugyan, de csak részben alkalmasak a katonatiszti pályára jelentkezőkkel szemben támasztott elvárások és követelmények érzékeltetésére. Megítélésünk szerint a tiszti pálya iránt érdeklődő középiskolások számára a jelenleginél nagyobb számban lehetne és kellene szervezni olyan foglalkozásokat és táborokat, ahol - esetenként esetleg laktanyai környezetben - gyakorlatilag is megismerkedhetnének a katonai élet szépségeivel és nehézségeivel. A katonai utánpótlás biztosítása érdekében a már meglevő középiskolai katonai kollégiumok hálózata mellett a bázis kollégiumok rendszerét is ki lehetne építeni. Középiskolai kollégiumainkban többnyire olyan munkás-paraszt származású fiatalok élnek, akik mindenféle szempontból megfelelnek néphadseregünk kádereképzeléseinek. A bázis kollégiumok kialakítása, tevékenységük anyagi és személyi feltételeinek a biztosítása erőfeszítéseket igényelne, de feltehetően kedvezően befolyásolná a katonatiszti

pályák mennyiségi és minőségi utánpótlásának a biztosítását.

Népünk viszontagságos történelmi multjában számos példát találhatunk hadvezérek és katonatisztek kiemelkedő helytállására. Érdekesnek tűnt tehát annak vizsgálata, hogy napjaink középiskolás fiataljai mennyiben találják alkalmasnak a katonatiszti pályát kiemelkedő helytállásra, nagy tettek véghezvitelére. Kérdésfeltesünk azért is izgalmasnak tűnt, mert a vizsgált korosztályba tartozók konszolidált társadalmi és politikai viszonyok között, de világpolitikai ellentmondásoktól terhes légkörben nőttek fel.

Vizsgálati adataink e kérdésnél is eltérő tanulói véleményeket tártak fel.

5.sz. táblázat

A katonatiszti pályát kiemelkedő helytállásra, nagy tettek véghezvitelére leginkább alkalmasnak tartó tanulók arányának megoszlása

Az állítás megítélése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok arányai /%/		
	a negyedikes minta	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	0,3	6,7	3,3
nagymértékben egyetért	8,4	20,0	16,7
fenntartásokkal ért egyet	27,6	40,0	36,7
nagyrészt nem ért egyet	31,4	13,0	33,3
egyáltalán nem ért egyet	32,3	20,0	10,0

Adataink e kérdés megítélésénél is ellentmondásos tanulói véleményeket tükröztek. A nem tiszti pályára készülő középiskolások általában fenntartásokkal fogadták, illetve elutasították azt az állítást, amely szerint a katonatiszti pálya alkalmas leginkább kiemelkedő helytállásra, nagy tettek véghezvitelére. A vizsgált mintában tapasztalt összképtől jelentősen eltért a tiszti főiskolákra pályázó és a katonai főiskolákon tanuló növendékeknek a véleménye. Különösen a tiszti főiskolákra jelentkező tanulók körében volt jelentős azoknak az aránya, akik az állítással egyetértettek. Arra is fel kellett azonban figyelnünk, hogy e csoport tagjainak egy része szintén kategorikusan elutasította állításunkat.

Számunkra a katonai főiskolákon tanulók válalszai tűntek legreálisabbnak.

A kérdésre adott válaszok - véleményünk szerint - bizonyos szemléletbeli, nevelési problémákat is jeleznek. A katonatiszti pályától idegenkedő fiatalok csoportjába tartozók többsége a katonai hivatással együttjáró nehézségeket és kööttségeket jól ismeri ugyan, de ezeknek a kööttségeknek a tudatos vállalását, a hivatásos katonatiszti állománynak a béke megőrzése érdekében kifejtett mindennapi teljesítményét és tevékenységét nem, vagy csak kismértékben tekinti kiemelkedő helytállásnak. Ugy érezzük, hogy iskolánk a morális és politikai érzelmek /pl. kötelességérzet, felelősségérzet, hűség, becsület, hazaszeretet, az internacionalizmus érzése stb./ kialakítása és fejlesztése során csak részben tudnak olyan élményeket biztosítani, amelyek a hazafiaággéssa honvédelem hivatásszerű szolgálatával összefüggő magasabbrendű erkölcsi érzelmek kialakítását hatékonyan elősegitené.

/Ágoston, 1970. 202. old./

E feladat megvalósítására elsősorban a humán tárgyak és a honvédelmi témájú témakörök feldolgozása lenne legalkalmasabb.

Érdekesnek találtuk, hogy a katonai főiskolákra jelentkezők véleményei is erősen polarizáltak voltak. Közöttük volt legmagasabb azoknak az aránya, akik teljes mértékben elfogadták az állítást, de - s ez szintén elgondolkodtató - igen jelentős volt az állítással egyet nem értők aránya is. Ugy látják, hogy a véleményeltérések mögött a katonatiszti pálya ismertségének eltérő szintje rejlik. A tanulók kisebb köre /6,7 %-a/ romantikus elképzelésektől sem mentesen ítéli meg a katonai pályák jelentőségét más csoportjuk viszont /20 +-uk/ a hétköznapi helytállás kiemelkedő fontosságát nem érzékeli és értékeli megfelelően.

A katonai főiskolák megkérdezett hallgatóinak többsége reálisan ítéli meg élethivatása jelentőségét. A válaszok megoszlása jelzi, hogy szélsőséges vélemény csak egy-két esetben található körükben. Beszélgetéseink során körvonalazódott, hogy ennek a kérdésnek a megválaszolása nem kis nehézséget jelentett számukra. Szinte valamennyien úgy látták, hogy a pályakövetelmények maradéktalan teljesítése egész életükön át tartó helytállást követel meg, de nagy tettek véghezvitelére többnyire csak rendkívüli körülmények között van lehetőségük.

Attitűd vizsgálatunk során különös figyelmet fordítottunk a katonatiszti hivatással összefüggő vélemények feltárására. A vizsgálatban résztvevő fiatalok összetétele révén lényegében három jól körülhatárolható csoport /érettségi előtt álló negyedikes tanulók, katonatiszti pályára jelentkező negyedikes fiatalok, első-

éves katonai főiskolai hallgatók/ tiszti hivatással kapcsolatos elképzelését sikerült alaposabban megismerni.

Dolgozatunk következő részében azokat a véleményeket ismertetjük, amelyek a katonatiszti hivatás általános megítélésével függnek össze. Adataink egy részét részletesen elemezzük, másik részét pedig dolgozatunk mellékletében közöljük.

A honvédelmi nevelés témakörével foglalkozó szakirodalom megállapítása szerint a katonatiszti pálya a hazafiság érzésének és vállalásának magasrendű kifejezője, mert elsősorban a katonatisztek gondoskodnak szocialista vívmányaink megőrzéséről, a haza védelméről.

Részünkről egyetértünk a megállapítással, bár azt is hozzá kell tennünk, hogy számos olyan életpálya és foglalkozás van, amely a katonatiszti pályához hasonló elkötelezettséget igényel és követel meg.

A hazafiság fogalmának legtagabb értelmű megközelítése lényegében azt jelenti, hogy mindazokat hazafiaknak kell tekintenünk, akik munkahelyi feladataikat lelkiismeretesen teljesítik, szocialista módon élnek és gondolkoznak, példás családi életet élnek, aktív társadalmi-politikai tevékenységet folytatnak, s készek hazánk és a szocialista világrendszer megvédésére. Természetesen a katonatiszti hivatást vállalók iránt lényegesen magasabbrendű elvárásokat támaszt társadalmunk.

A katonatiszteknek a következő legfontosabb tulajdonságokkal kell rendelkezniük:

- kommunista meggyőződés, pártszerűség, az egység, egység társadalmi életében tanúsított aktivitás;

- a katonai kötelességekhez való hűség, jó szakmai és haditechnikai felkészültség, a katonai feladatok kiváló ismerete;
- hivatásszeretet, a munkához való felelősségteljes és alkotó viszony;
- erkölcsi tisztaság, becsületesség, igazságosság, munkaszeretet, szerénység, tiszteletreméltó magatartás a mindennapi és a családi életben;
- szervezőkészség, hozzáértés, józan, gyakorlatias gondolkodás, képesség minden új gyors felismerésére és támogatására;
- fegyelmélettség, megbízhatóság, céltudatosság, kezdeményező-készség, kitartás, önuralom, állhatatosság, bátorság, valamint a katonai szolgálat nehézségei és nélkülözései elviselésének a képessége;
- tapintat, gondoskodással, pártatlansággal, az emberi méltóság tiszteletben tartásával párosuló magasfoku igényesség, valamint a bizalmatlanság, az ingerlékenység, a lobbanékonyság és az önteljeség hiánya;
- a nevelői gondoskodás, pedagógiai tudás;
- támaszkodás a párt- és a KISZ-szervezetekre.

/A. V. Barabanscsikov-A.D. Glotocskin-H. F. Fegyenko-V.V.Seljug,
1976. 149-150.old./

Adataink szerint a különböző vizsgálati csoportokba tartozó fiatalok eltérő arányban tartották a katonatiszti hivatást a hazafiság legmagasabb kifejezőjének.

6.sz. táblázat

A katonatiszti pálya a hazafiasság legmagasabbrendű kifejezője állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítás megítélése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya %/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	5,0	36,7	23,3
nagymértékben egyetért	25,7	36,7	26,7
fenntartásokkal egyetért	38,2	23,3	46,7
nagy részt nem ért egyet	19,9	3,3	3,3
egyáltalán nem ért egyet	11,2	-	-

A tanulói válaszok közül először az érettségi előtt álló és nem katonai pályára készülő fiatalok válaszait elemezzük. Többségük /69,3 %-uk/ fenntartásokkal fogadta, illetve elutasította az állítást. Beszélgetéseink során elmondották, hogy a következő okok miatt nem értenek egyet az állítással:

- a haza védelme nemcsak a katonatiszteknek, hanem valamennyi állampolgárnak kötelessége;
- szükséghelyzetben minden hadrafogható személy katonai szolgálatot teljesítene, részt vállal/hat/na a haza védelméből;
- sok olyan politikai pálya van, amely hatékonyan szolgálja hazánk védelmét.

Érdekesnek tűnt számunkra, hogy többen a katonai pályák hazafias jellegének értelmezésekor negatív történelmi példák és tapasztalatok alapján adtak hangot fenntartásaiknak. /Pl.: egyes történelmi időszakokban a hivatásos tisztikar a kisebbségben lévő uralkodó osztály elnyomó apparátusának arésze volt: nemzeti tragédiáink egy része elválaszthatatlanul összekapcsolódik a katonatisztek szüklátóköriiségével, realitásérzésének, hazafias érzületének a hiányával stb./

Más tanulók egyéni tapasztalataik, szűkebb családi és ismerősi körük véleményét elfogadva kérdőjelezte meg az állítást. Szerintük a tiszti hivatás vállalása az egyéni szabadság teljes feladását követeli meg, s szükségszerűen együtt jár a parancsok és utasítások feltétlen végrehajtásával.

Ugy gondoljuk, hogy az idézett tanulói vélemények szemléletesen mutatják, hogy tanulóink egy részének alapvetően téves elképzelései vannak szocialista néphadseregünk céljáról, a tiszti kötelemről és feladatokról. A válaszok tükrében jól kirajzolódnak azok a kérdéskörök, amelyekkel az oktató- és nevelőmunka során kiemelten kellene foglalkozni. /Pl.: a hadsereg szerepe régen és ma; katonatisztek a haladás szolgálatában; hős katonák portréja stb./

A katonatiszti pályára jelentkező tanulók és a tisztiiskolás hallgatók általában elfogadták állításunkat. A katonai főiskolákra jelentkező fiataloknál különösen szembetűnőnek találtuk az állítással egyetértők magas /73,4 %-os/ arányát. Válaszaik alapján úgy látjuk, hogy pályaválasztási döntésük kialakulásában a katonatiszti hivatás hazafias jellegének felismerése és elfogadása is meghatározó jelentőségű volt. A tisztiiskolások az előző csoportnál

kisebb arányban értettek egyet az állítással. A csdők fenntartásokkal egyetértők csoportjába tartozók elmondták, hogy ők is a hazafiasság kifejezőjének tartják a tiszti hivatás vállalását, de a hazafiság tartalmának igazi megnyilvánulását nem önmagában a pályaválasztás, a tiszti pályára lépés jelenti, hanem a katonatisztek iránt támasztott magasszintű társadalmi elvárások önzetlen és maradéktalan teljesítése.

A katonatiszti élethivatást választók válaszaik még egy vonatkozásban figyelemreméltóak. Valamennyien hazafias pályának tekintik hivatásukat. Véleménybeli eltérések csak abban voltak, hogy a tiszti pályát mennyiben tekintik a hazafiasság legmagasabb kifejezőjének. Véleményünk szerint rendkívül kedvező, hogy a vizsgálatba bevont tisztjelöltek tudatában vannak élethivatásuk lényegének, a szocialista haza fegyveres védelmének a jelentőségével.

A katonatiszti hivatásnak a béke megőrzésében játszott szerepéről erősen eltérő véleményeket tártunk fel. Adataink szerint /ld. Melléklet 1.sz. táblázat/ a középiskolás fiúk többsége /33,1 %-a/ nagyrészt nem fogadta el azt az állítást, amely szerint a katonatiszti hivatás biztosítja a legtöbb lehetőséget a béke megőrzésére. A tiszti hivatást választók /katonai főiskolákra jelentkezők és katonai főiskolások/ kisebb-nagyobb fenntartásokkal ugyan, de jelentős arányban /73,3 %-ban, illetve 83,3 %-ban/ értettek egyet állításunkkal.

A tanulói válaszok értékeléséhez napjaink realitását, a békés egymás mellett élés alapvető összefüggését kell megérteni: "A békés egymás mellett élés a nemzetközi osztályharc egyik formája a szocialista és a kapitalista rendszer államai között."

/A kommunista és munkáspártok 1960. évi moszkvai nyilatkozata, 1960. 4.old./

A békés egymás mellett élés lenini koncepciója alapján kidolgozott fő feladatokat az SzKP 1956-os XX. kongresszusán, a kommunista és munkáspártok 1957., 1960. és 1969-es moszkvai tanácskozásain határozták meg. Történelmi tény: ahhoz, hogy a világ békés egymás mellett élés reális alternatívája mellett döntött és elkerülte végső pusztulásával fenyegető nukleáris katasztrófát, hozzájárult a szocialista világrendszer katonai erőinek a megteremtése, a Varsói Szerződésbe tartozó szocialista országok óriási katonai ereje is.

Akkor tehát, amikor a katonatiszti hivatásnak a béke megőrzésében játszott szerepéről beszélünk a fenti alapvető igazságot kell szem előtt tartanunk, s az alapján kétségtelenné válik, hogy a szocialista országok néphadseregei, s az azok élén álló katonatisztek meghatározó jelentőségűek a béke megőrzése szempontjából.

A tanulói válaszokra visszatérve meg kell állapítanunk, hogy mind a középiskolások mind pedig a katonai főiskolai növendékek egy részének a válasza azt jelzik, hogy az előzőekben felvázolt összefüggésrendszert nem, vagy csdak hiányosan ismerik és fogadják el a tanulók. E helyen -a probléma jelzése mellett - nem térhetünk ki a feladatok részletesebb megjelölésére. A teendők két csoportjára azonban mégis utalnunk kell. A középiskolai oktatás és a honvédelmi nevelés során nyomatékosabban kell foglalkozni a szocialista országok néphadseregeinek a béke megőrzésében játszott szerepével. A katonai főiskolák oktató- és nevelőmunkájában már az első tanévtől kezdődően a békeharc sajátos feladataként kell

szólni a szocialista néphadseregek fejlesztésének jelentőségéről, s a békés egymás mellett élés folyamatának biztosításában betöltött nélkülözhetetlen szerepükről.

A tanulók többsége az általános és szakmai ismeretek magas szintjét a katonatiszti pálya elengedhetetlen követelményének tartotta. /ld. Melléklet 2.sz. táblázat./

E kérdés kapcsán csak egy probléma kiemelését tartjuk indokoltnak. A tiszti főiskolákra jelentkezők a szakmai és az általános ismeretek terén egyaránt magas elvárásokat fogalmaznak meg a katonatisztek iránt. A jelentkezés időszakában tehát főiskolai tanulmányaiktól szakmai és általános műveltséget gyarapítását egyaránt elvárják a főiskolai képzéstől.

A másik két vizsgálati csoportba tartozó fiatalok azonban - egymáshoz hasonló arányban - csak fenntartásokkal fogadják el, hogy a katonatisztek valóban magasszintű általános és szakmai ismeretekkel rendelkeznek. Azt tapasztaltuk, hogy a középiskolás fiatalok bizonyos csoportjai körében túlságosan erőteljesen él az a régebbi időszakban kialakult katonatiszti kép, amely alapján egykoron joggal táplálhattak kétségeket katonatisztjeink egy részének általános műveltsége iránt.

A tisztiiskolás hallgatók fenntartásai elsősorban a legidősebb tisztársak általános műveltségével kapcsolatosak.

Attitűd vizsgálatunkban három olyan kérdés szerepelt /ld. 6., 7., 8.sz. kérdés/, amelyek a katonatiszti hivatáshoz szükséges adottságok és képességek fontosságának a megítélését tartalmazta.

A helyzetfelismerési és döntési képesség /ld. Melléklet 3. sz. táblázat/ magas szintjét a tanulók többsége a tiszti pályához

elengedhetetlenül szükségesnek tartotta. A vizsgált tanulói csoportok azonban nem a kérdés elvi jelentőségével kapcsolatos felfogásokról adtak számot, hanem arra a kérdésre válaszoltak, hogy -megítélésük szerint - a katonatisztek mennyiben rendelkeznek a szóbanforgó képességekkel. Vizsgálati adataink szerint legkedvezőbb a katonai főiskolákra jelentkező tanulók véleménye volt. Szerintük katonatisztjeink igen magas foku döntési, helyzetfelismerési képességgel rendelkeznek. A katonai életet jobban ismerő tisztiiskolások megítélése szerint kevésbé kedvező kép alakult ki. Csoportjukból a megkérdezettek egyharmada fenntartását fejezte ki az állítással kapcsolatban. Valószínűnek tartjuk, hogy főiskolai tanulmányaik során számos olyan esettel, hadtörténeti eseménnyel ismerkedtek meg, illetve találkoztak, amely alapján joggal adhattak hangot fenntartásaiknak. Többségük azonban /66,7 %-uk/ úgy látta, hogy az általuk ismert katonatisztekre magas fokon jellemzőek a vizsgált képességek.

A testi adottságok /erő, ügyesség, állóképesség és gyorsaság/ kifejlesztése fontos része a tiszti hivatásra való felkészülésnek. "A korszerű harc magas színvonalu felkészültséget igényel mind az egyes katonáktól, mind az alegységek személyi állományától. Próbára teszi azok erkölcsi, fizikai, pszichológiai tűrő- és állóképességét... a korszerű háboru pszichikai-fizikai fáradalmainak elviselésére, az ellenségek legyőzésére fizikailag és pszichikailag erős, a megterheléseket jól bíró, edzett, kezdeményező és bátor katonák képesek." /Nárai, 1977. 54.old./

A katonatisztek testi adottságainak kifejlesztéséről eltérően nyilatkoztak a megkérdezettek. /ld. Melléklet 4.sz. táblázat./

Legkerdvezőbb képről a katonatiszti főiskolára jelentkezők válaszaik tanuskodtak. Közülük 97,7 %-uk teljes mértékben, vagy nagymértékben egyetértett az állítással. Válaszaikból kitűnt, hogy körükben idealizáltak tűnő kép alakult ki a katonatisztekéről, pontosabban a hivatásos katonai állomány fizikai állapotáról. A középiskolások és a tisztiiskolák hallgatók válaszaik e kérdés megítélésében is közel állottak egymáshoz. A hasonló válaszok mögött azonban eltérő tapasztalatok és nézetek rejlenek. A középiskolások jelentős része természetesnek tartotta, hogy a katonai feladatok végrehajtása edzett, megfelelő fizikai adottságokkal rendelkező katonákat és katonatiszteket igényel. Azt azonban csak kisebb részük érzékelte, hogy a testi adottságok megőrzésére és fejlesztésére katonatisztjeink többsége a katonai főiskolai tanulmányokat követő időszakban is tudatosan törekszik. A középiskolák tanulók többsége számára nincs reális összehasonlítási alap a polgári életben dolgozók, illetve a hivatásos tiszti állomány fizikai felkészültségéről.

A katonai főiskolákra járó növendékek sajátos tapasztalati bázissal rendelkeznek. Főiskolai felvételiüknek részét képezte a fizikai alkalmasság vizsgálata is. Tanulmányaik során lehetőségük van - s ez egyben szigorú elvárás is - testi adottságaik maximális kifejlesztésére. Válaszaikban ők elsősorban önmagukhoz, saját fizikai állóképességükhöz, erejükhöz, ügyességükhöz és gyorsaságukhoz viszonyították az általuk ismert tiszti kar tagjait. Ez az összehasonlítás azonban csak részben reális, hiszen az idősebb, a katonai felkészítés elméleti kérdéseivel foglalkozó tiszti állomány fizikai állapota csak részben éri és érheti el a fiatalabb

korosztályok testi adottságainak a szintjét.

A katonatisztek pedagógiai felkészültségével, egyéni problémák iránti érdeklődésével kapcsolatos vélemények különösen izgalmasnak tűntek számunkra. A katonapedagógiai szakirodalom évek óta kiemelt feladatként hangsúlyozza a katonatisztek nevelőtevékenységének jelentőségét. "A tiszt mindenekelőtt parancsnok és az alárendeltek előjárója. Mint ilyen az alárendeltek nevelője és tanítója is. Felkészíti őket harcfeladataik végrehajtására, szervezi és irányítja nevelésük bonyolult folyamatát. Értékeli magatartásukat és cselekedeteiket, megismerteti őket a katonaelet normáival és feltételeivel, betanítja velük azokat, magyarázza a jelenségeket és szabályozza a katonaközösségek életét, képzí a katonákat és biztosítja számukra a szükséges életfeltételeket, a pihenést, lehetőséget nyújt érdeklődésük kielégítésére, együttműködik azokkal a szervezetekkel és intézményekkel, amelyek résztvesznek az alárendeltek nevelésében." /Szabó, 1977. 62.old./

A vizsgálatban résztvevő tanulók igen eltérő nézeteket vallottak katonatisztjeink pedagógiai felkészültségéről.

7.sz. táblázat

A katonatisztek jó pedagógiai érzékével, egyéni problémák iránti fogékonyságával kapcsolatos állítás megítélése

Az állítás megítélése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya/%		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	2,8	26,7	3,3
nagymértékben egyet ért	14,9	60,0	26,7
fenntartásokkal ért egyet	37,3	13,3	36,6
nagyraészt nem ért egyet	30,1	-	16,7
egyáltalán nem ért egyet	14,9	-	16,7

A katonatisztek emberi problémák iránti megértéséről, pedagógiai érzékéről a nem katonatiszti pályára készülő negyedikes tanulóknak volt a legrosszabb a véleménye Csoportjukban mindössz 17,7 % volt azoknak az aránya, akik lényegében elfogadták az állítást, amely szerint a tisztek általában jó pedagógiai érzékkel rendelkeznek, megértők az egyéni problémák iránt. Többségük fenntartással értett egyet az állítással /37,3 %/, illetve nagymértékben vagy teljesen elutasította azt, Adataink jelzik, hogy a katonai szolgálat előtt álló fiuk számszerűen is jelentős csoportjainak a megítélése szerint a katonatisztek a kívánatosnál kevésbé törődnek beosztottaik egyéni problémáival, nem vagy csak részben rendelkeznek jó pedagógiai érzékkel.

Dolgozatunkban nem tekintjük feladatunknak a válaszok igazságtartalmának a boncolgatását. Attitűd vizsgálatunk tanulsága azonban kézenfekvő: a honvédelmi nevelőmunka, a katonai szolgálatra való felkészítés során csak nagyon hiányosan foglalkozunk a beosztottak és parancsnokok kapcsolatával, a hadseregben folyó nevelőmunka sajátosságainak az értelmezésével.

Természetesen vizsgálati eredményeink a tisztképzés számára is tartalmaznak feladatokat. A bevonuló sorkatonák többsége félve lépi át a laktanya küszöbét, és fenntartásaik feloldásához, egyéni problémáik megértéséhez és kezeléséhez - a katonai előírások és szabályzatok keretein belül - a jelenleginél többszegitséget kell nyújtani. Az emberrel való törődés a korszerű technika alkalmazásának időszakában is a szocialista hadsereg lényeges jellemzője, s ezt a törődést a katonai szolgálatra készülő fiataloknak is érzékelniük kellene, hiszen "... a fegyver gazdája mindig is az ember volt, és az is marad, a maga egyéni vágyaival, meggyőződésével és érzelmeivel, amelyektől döntő módon függ: hogyan, hol, ki ellen használja fegyverét." /Jepisev, 1974. 217-219.old./

A tiszti főiskolákra jelentkező középiskolai tanulók rendkívül kedvezően nyilatkoztak katonatisztjeink pedagógiai érzékéről. Ugy véljük, hogy az idealizáltnak tűnő összkép kialakulásához az is hozzájárulhatott, hogy a pályaválasztásukat megelőző időszakban nagyszámban találkoztak olyan katonatisztekkel, akikhez sikerült életközelsbe kerülniük. Az elismerő válaszok magas aránya igazolja, hogy a katonatiszti utánpótlás biztosítását szivügyüknek tekintő katonatisztek valóban az attitűd kérdésben szereplő módon - jó pedagógiai felkészültséggel, az egyéni problémák

iránt fogékonyan - foglalkoztak a tiszti pálya iránt érdeklődő fiatalokkal.

A katonai főiskolákon tanuló fiatalok válaszaikban árnyaltan értékelték az általuk ismert tiszti állomány pedagógiai felkészültségét. Szembetűnő, hogy többségük nincs megelégedve jövőendő tisztársainak pedagógiai érzékével, emberi problémák iránti fogékonyságával. Ugy véljük, hogy elégedetlenségük mindenképpen kedvező, hiszen válaszaikból újtipusu, a szocialista hadseregre egyre inkább jellemző tiszti és beosztotti viszony kialakítására irányuló szándék olvasható ki. Azt is meg kell azonban jegyeznünk, hogy a kritikai megítélés mellett elismerő, az állítással azonosulni tudó válaszok is jelentős arányban fordultak elő. Ezek a válaszok jelzik, hogy a beosztottjaikkal törődni kívánó, egyéni problémák iránt fogékony tisztjelöltjeink életpályájuk során nagyszámban fognak találkozni hasonló gondolkozású, jó pedagógiai érzékkel rendelkező elvtársakkal.

A katonatiszti pálya megítélésének lényeges eleme, hogy a tiszti hivatást választó fiatalokról milyen elképzelés alakul ki környezetükben, osztálytársaik körében. Ennek az összképnek egyik eleme a tiszti pályát választó tanulók intellektuális képességeinek a megítélése. A pályaválasztás kérdéseivel foglalkozó katonapedagógiai kutatások feltárták, hogy zömmel a közepes és jó rendű tanulók jelentkeznek a katonai főiskolákra. "A tiszti utánpótlást reálisnak szemlélve tehát az várható, hogy a jövő tisztjei a tanulóifjúság jó és közepes tanulmányi eredménnyel rendelkező, a főiskolai szintű végzettséggel megelégedő rétegből kerülnek ki."

/Tarján, 1978. 85-86.old./

Vizsgálati adataink jelzései szerint azonban a megkérdezettek

többsége fenntartással fogadta vagy elutasította azt az állítást, mely szerint a katonatiszti pályát választók a gyengébb képességű tanulók közül kerülnek ki /ld. Melléklet 5.sz. táblázat/. Vizsgálati csoportonként mindössze a tanulók 10-12 %-a értett egyet ezzel az állítással.

Adataink és tapasztalataink alapján a következőkkel tudjuk magyarázni a pályaválasztással kapcsolatos kutatások - és az azokkal jórészt megegyező vizsgálati eredményeink, illetve korábban közölt adataink - és a tanulói vélemények között tapasztalható eltérést. A tiszti hivatást választók pályaválasztási motívumainak vizsgálatakor objektív besoroló adatok alapján minősítik a pályára jelentkezőket. Köztudott azonban, hogy a tanulmányi eredmény elsősorban az intellektuális és verbális teljesítmény adott szintjét jelzi, a csak áttételesen és közvetett módon fejezi ki a tanulók tényleges adottságát és érdeklődését. A tanulmányi eredmény szerinti megoszlás alapján - különösen a középiskolai tanulók többségét képező jó és közepes tanulók csoportjában - nagyon nehezen lehet az egyes tanulók közösségi aktivitására, elismertségére és presztízisére vonatkozó megállapításokat megfogalmazni. Korábbi adataink alapján tudjuk, hogy a tiszti hivatást választó tanulók csoportjában az átlagot jóval meghaladó arányban szerepeltek olyan tanulók, akik közösségi megbízatással rendelkeztek. Mindezek alapján úgy látjuk, hogy a katonatiszti hivatást választók képességeinek a megítélésekor a középiskolai tanulók többsége nemcsak tiszti főiskolára jelentkező osztálytársának tanulmányi eredményekben kifejeződő képességeit értékeli, hanem az átlagosnál nagyobb közösségi aktivitást is sajátos képességként méltányolja.

Természetesen azzal is számolnunk kell, hogy a katonai főiskolákra jelentkező tanulók egy része különböző okok miatt /pl. közösségi tisztségek ellátása, Ifju Gárda tagság, esetleges hanyagság stb./ nem valódi képességeinek és adottságainak megfelelően tanul. Tanulótársaik azonban nem a tanulmányi eredmények és átlagok tükrében nyilatkoznak képességeikről, hanem közvetlen személyes tapasztalataik alapján.

A tiszti hivatás pályaválasztási motivumainak sorában tagadhatatlanul számolnunk kell a társadalmi megbecsülés sajátos szférájával, az anyagi megbecsülés különböző formáival /pl. kedvező fizetés, lakásproblémák megoldásának segítése stb./ is. Kétségtelen, hogy a pályaválasztási döntés időszakában, sőt még azt megelőzően is a tanulók tájékozódnak a különböző pályák kereseti viszonyairól, s döntésük nem kismértékben e tájékozódás eredményétől függ. Napjaink szociológiai irodalmát, de közvéleményünket is élesen foglalkoztatja, hogy egyes értelmiségi foglalkozások esetében a pálya iránti elkötelezettséggel, vagy pedig a kedvező kereseti viszonyokkal magyarázható e pályára történő jelentkezés.

Vizsgálatunk során arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy a tanulók megítélése szerint anyagi tényezők, vagy pedig a katonai hivatás iránti elkötelezettség játszik e nagyobb szerepet a tiszti pálya választásakor.

Adataink szerint /ld. Melléklet 6.sz. táblázat/ a középiskolás mintába tartozók és a tiszti főiskolás hallgatók véleménye többé-kevésbé megegyezik: mintegy egyharmaduk elfogadja azt az állítást, amely szerint a tiszti pályákra jelentkezők nem meggyőződésből, hanem a pálya kedvező anyagi elismertsége miatt választja a tiszti pályát.

A katonai főiskolákra jelentkező negyedikesek többsége /90 %-a/ fenntartással fogadta vagy elutasította az állítást.

Ugy véljük, hogy csak további vizsgálatokkal lehetne feltárni és pontosítani a különböző csoportok válszai mögött meghúzódó, esetenként egymáshoz hasonló, más esetekben viszont egymástól jelentősen eltérő vélemények háttérét. Azt azonban mindenképpen figyelmet érdemlő ténynek tekintjük, hogy adataink jelzik, hogy a tanulói közvélemény jelentős részének megítélése szerint a katonatisztek elsősorban a tiszti pálya kedvező anyagi megbecsültsége miatt választották élethivatásul a katonai pályát. E vélemény kialakulásában bizonyára közvetlen környezetük álláspontja is kifejeződik. Tapasztalataink szerint a viszonylag jó kereseti viszonyok mellett a felnőtt közvélemény elsősorban a meghatározott szolgálati évek alapján történő nyugdíjaztatási lehetőséget tartja olyan lehetőségnek, amely vonzóvá teszi a tiszti pályát.

A katonatiszti élethivatás fegyelmezettséget, erős akaratot, pontosságot követel. A felmérésbe bevont fiatalok többsége elfogadta /ld. Melléklet 7.sz. táblázat/ azt a kijelentést, amely szerint a katonatisztek fegyelmezett, erős akaratú, pontos emberek.

Egyedül a tisztiiskolás növendékek és a nem tiszti pályára jelentkező középiskolás fiatalok kisebb csoportja nem értett egyet az állítással.

A katonai pálya iránti érzelmek vizsgálatakor kérdéseink egy része katonatiszti pályához való személyes viszony feltárására irányult.

Számunkra különösen izgalmasnak bizonyult azoknak az adatoknak a sora, amelyek a katonatisztek fáradságos és felelősség-

teljes munkája tiszteletének és társadalmi megbecsültségének a megítélésére vonatkoztak. Adataink szerint a különböző vizsgálati csoportok tagjai eltérően értékelték a tiszti munka elismertségét.

7.sz. táblázat

Hazánkban az emberek tisztelik és becsülik a katonatiszteket nehéz és felelősségteljes munkájukért állítással kapcsolatos tanulói vélemények

Az állítás megítélése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya /%/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	8,1	13,3	3,3
nagymértékben egyetért	38,5	46,7	10,0
fenntartásokkal ért egyet	31,1	26,7	23,3
nagyrészt nem ért egyet	15,5	13,3	36,7
egyáltalán nem ért egyet	6,8	-	26,7

Legtöbb feszültség a katonai főiskolák elsőéves hallgatóinak válaszaiból érződik. Többségük /63,4 %/ nem érzi megfelelőnek a katonatisztek erkölcsi megbecsülését, kedvezőtlennek tartja a katonatisztekről, a tiszti munkáról kialakult közvéleményt. Vizsgálati adataink alapján - mintánk alacsony létszáma miatt - messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le, de adatainkat

elgondolkodtatónak tartjuk. Ugy véljük, hogy a kérdéssel kapcsolatos vélemények mögött konkrét élmények, negatív tapasztalatok rejlenek. Másrészt azt is feltételezzük, hogy a tiszti hivatást választó fiatalok egy részének adataink szerint számottevő részének - a tudatában elevenen él az a kép, amely szerint az egyenruzás pályák iránt /katonatiszt, rendőr, pénzügyőr stb./ történelmi gyökerekből táplálkozó ellenszenv él az emberekben. /Kastaly 1982. 99.old./

Természetesnek tartjuk, hogy a megkérdezett tisztiiskolás hallgatók a katonatiszti pálya társadalmi elismertségének és presztizsének a megítélésakor leginkább saját, szűkebb környezetük mindennapi tapasztalataiból indulnak ki. A körükben élő gondok, a közvéleménnyel kapcsolatos fenntartásaik azonban mutatják, hogy választott élethivatásuk gyakorlása, illetve az arra való felkészülés során rendkívül érzékenyek minden olyan megnyilvánulásra, amely felelősségteljes munkájuk szükségességével, szemmélyükkel, vagy a tiszti pályával függ össze.

A főiskolákra jelentkező tanulók - a korábban tárgyalt kérdések többségének megítéléséhez hasonlóan - e kérdést igen optimistán értékelik. Válaszaik arra utalnak, hogy tanuló társaiknál és jövődőtisztársaiknál jóval kedvezőbben érzékelik és értékelik a katonatisztek tevékenységének presztizsét. A tiszti pálya presztizséről alkotott túlságosan kedvező véleményük alapján valószínűnek tartjuk, hogy a hivatásukra való felkészülés és a hivatásuk gyakorlása során őket érő negatív tapasztalatok hatására véleményük módosulni fog.

A nem katonatiszti pályára készülő tanulók véleményei több

szempontból is figyelmet érdemelnek. Szembetűnő, hogy többségük igen kedvezően értékelte a katonatiszti pálya társadalmi presztizsét, elismerően nyilatkozott a katonatisztekéről kialakult összképről. Válaszaik alapján úgy látjuk, hogy a fiatalabb generációba tartozó fiatalok tisztában vannak a katonai szolgálat, a tisztihivatás társadalmi jelentőségével.

A vizsgálatban résztvevők válaszaik alapján a következő tendenciák rajzolódtak ki előttünk:

- a nem tisztihivatást választók többsége is úgy értékeli, hogy társadalmilag elismert és tiszteletet érdemlő hivatás a katonatiszti pálya;
- véleményük szerint hazánkban az emberek többsége elismeri és kifejezésre is juttatja a katonatisztek munkája iránt érzett megbecsülését;
- a tisztipályákra jelentkezők tanulótársaiknál jóval kedvezőbben nyilatkoznak a tisztihivatás társadalmi presztizséről;
- benyomásaikat és tapasztalataikat azonban nem tarthatjuk teljesen megalapozottnak, mert nélkülözik a katonatisztként, illetve tisztiskolás hallgatóként átélt negatív élményeket, s így nézeteikben szinte szükségszerűen magukban hordozzák a későbbi csalódás lehetőségét;
- a katonai főiskolák hallgatói személyes benyomásaik és élményeik alapján reagáltak az attitűdben szereplő állításra;
- válaszaik megfogalmazásakor elsősorban kedvezőtlen tapasztalataikból indultak ki, a kiváltképp kevésbé érzékelték a fiatalabb korosztályok tagjainak és a felnőttek többségének elismerő véleményét.

A tiszti pályával kapcsolatos érzelmi viszony vizsgálatakor kíváncsiak voltunk arra, hogy a vizsgálatban résztvevők hogyan ítélnék meg azt, ha legjobb barátjuk katonatiszti főiskolára jelentkezne. Az állítással összefüggő véleményeket /ld. Melléklet 8.sz táblázat/ csak vázlatosan elemezzük. /Utólag be kell vallanunk, hogy kérdésfeltevésünket nem tartjuk teljesen szerencsésnek, mert nyilvánvaló, hogy a baráti körbe tartozó személyek érdeklődésétől, adottságaitól, a katonai pálya iránt tanusított érdeklődésétől is függ, hogy a megkérdezettek milyen mértékben értenek egyet társuk vagy társaik elhatározásával./

Kérdésfeltevésünk alapján tehát nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy a katonatiszti pálya iránt elhivatottságot érző, vagy az iránt különösebb érdeklődést nem mutató barátok pályaválasztási döntésének megítéléséről van e szó.

A félreérthető pontatlanul megfogalmazott kérdésfeltevés ellenére a megkérdezettek többsége - fenntartásokkal ugyan, de - egyetértene barátainak pályaválasztásával. Az egyetértők aránya a katonai főiskolák hallgatóinak a körében volt a legalacsonyabb. Válaszaikat úgy értelmezzük, hogy ők a tiszti pályakövetelmények alaposabb ismerete birtokában kérdőjeleznék meg barátaik pályaválasztásának megalapozottságát.

A katonatiszti pálya megítélésével összefüggő attitűd felmérésünk utolsó kérdéseként azt vizsgáltuk, hogy a tanulók milyen arányban tartanak elviselhetetlennek a katonatiszti pályát. Kérdésfeltevésünkben úgy fogalmaztunk, hogy a katonatiszti pálya elviselhetetlenségét az önálló gondolkodás lehetőségének a hiányával, az egyéni szabadság korlátozottságának, a parancstelje-

sítésre leszűkített döntési lehetőségeknek a kérdéskörével kötöttük össze.

Kérdésünk alapján tehát egy olyan - közvéleményünk jelentős részében és így feltevésünk szerint a tanulók körében is még mindig fellelhető pályakép feltárására nyílt lehetőségünk, amely parancsteljesítésre, az utasítások gondolkodás nélküli végrehajtására szűkíti le a katonatisztek cselekvési lehetőségét. Adataink szerint /ld. Melléklet 9.sz. táblázat/ a középiskolás tanulók számottevő része /26,1 %-a/ az önálló gondolkodással és az egyéni szabadsággal összeegyeztethetetlennek tartotta a katonai feladatok teljesítését, a tiszti hivatást. Jelentős részük viszont /45,3%-uk/ nagyrészt vagy teljesen elutasította azt a nézetet, amely szerint a tiszti hivatás az egyéni szabadság feladásával, az önálló gondolkodásról való lemondással jár együtt. A nem tiszti hivatást választók nézeteinek polarizáltsága alapján úgy látjuk, hogy a katonai pályaaorientáció során az állításunkban szereplő kérdéskörrel /önálló gondolkodás - parancsteljesítés, egyéni szabadság - katonai fegyelem/ nagyon alaposan és körültekintően kell foglalkozni. Még a tisztiiskolás hallgatók válalszai is azt jelzik, hogy körükben is célszerű volna e fogalmak, illetve azok tartalmi vonatkozásainak a tisztázása.

V. A tiszti pályára jelentkezők és a katonai főiskolai hallgatók pályaelképzeléseinek jellemzői

A pályapresztizs-vizsgálatok hazai tanúsága szerint a hivatásos katonatiszti pálya nem tartozik a vonzó, magas presztizsű foglalkozások közé. /Márkus, 1967.: Gázsó-Pataki-Sántha-Várhelyi

1970.?, Kastaly, 1982./

Vizsgálatunkban arra voltunk kíváncsiak, hogy az érettségi előtt álló fiatalok a különböző pályákat - közöttük a katonatiszti pályát - milyen arányban választanák élethivatásul. Kérdőívek /ld. Melléklet 2.sz. kérdőív/ kilenc foglalkozást jelölt meg, s a tanulóknak ezeket a foglalkozásokat olyan sorrendben kellett beszámozniuk, amilyen sorrendben az egyes pályákat élethivatásul választották. Arra is lehetőséget adtunk, hogy a tanulók egyéb pályákat is megnevezzenek és rangsoroljanak.

Vizsgálatunkban csak a tényleges döntési szituációban lévők, azaz a középiskolák érettségi előtt álló tanulói vettek részt.

Adataink értékelésekor kiderült, hogy a tanulók túlnyomó többsége, az általunk előzetesen megnevezett foglalkozások valamelyikét jelölte meg első helyen olyan pályaként, amelyet legszívesebben élethivatásul választana. Az egyes foglalkozások rangsorolása alapján az is kiderült, hogy mindössze 31 fő /a tanulók 9,6 %-a/ választott egyéb, listánkon nem szereplő pályát.

Dolgozatunkban csak a tanulók elsődleges választásait ismertetjük. Adataink ismertetésekor csak az eredeti listán /a kérdőíven/ szereplő foglalkozásokra leadott szavazatok arányait tüntetjük fel.

Adataink ismertetésekor külön-külön tüntetjük fel a 322 fős mintánkban szereplők és a katonai főiskolára jelentkezettek választásainak arányait. A katonai főiskolákra jelentkezett fiatalok elsődleges pályarangsorát azért tartottuk és tartjuk figyelemreméltónak, mert választásaikból kitűnt, hogy pályaaalkalmatlanság esetén milyen egyéb /a tiszti hivatáshoz hasonló, vagy attól eltérő/ foglalkozást választanának.

8.sz. táblázat

Az élethivatásul elsődlegesen választott pályák megnevezése és aránya

Pályák megnevezése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya /%/	
	negyedikes minta	főiskolára jelentkezők
orvosi	9,9	3,3
mérnöki	27,3	6,6
agrármérnöki	6,5	-
pedagógusi	5,9	6,6
katonatiszti	2,2	83,3
rendőrtiszti	3,4	20,0
jogász	4,0	-
kereskedői	8,7	-
művészi	5,9	-

Az elsődleges választások arányaiból kitűnik, hogy mind a katonai főiskolákra pályázók, mind pedig az egyéb életpályát választó tanulók csoportjában rendkívül magas a felsőfoku végzettség megszervezésére törekvő fiataloknak az aránya. Az is szembetűnő, hogy a fiúk többsége természettudományi alapismereteket igénylő életpályák iránt érdeklődik.

A katonai főiskolára jelentkezők döntő többsége /83,3 %-a/ a katonatiszti élethivatást elsődleges pályaválasztási elképzelésként jelölte meg. Számottevő azonban azoknak az aránya is, akik a rendőrtiszti hivatás iránt mutatnak komolyabb érdeklődést. Megnyugtatónak tartjuk, hogy a katonai főiskolákra jelentkezők nagyrésze a haza fegyveres szolgálatával közvetlenül kapcsolatban álló foglalkozások iránt érez vonzalmat.

Arra is fel kell figyelnünk, hogy a megkérdezettek kisebb

része polgári foglalkozások /orvos, mérnök, pedagógus/ közül választott elsődlegesen, azaz legszívesebben polgári életpályán helyezkedne el.

Az élethivatás megválasztásával összefüggésben érzékelhető feszültség /katonai és polgári foglalkozás iránti párhuzamos érdeklődés és vonzalom/ jelzi, hogy esetenként a tanulók a könnyebben elérhető, a realisabb felvételi esélyekkel kecsegtető továbbtanulási irány mellett döntenek. Más megközelítésben az is bizonyosfoku feszültséget jelez, hogy a tanulók két élethivatást azonos súllyal jelöltek meg elsődleges élethivatásként. /A 322 fős mintában mindössze 15 személy, azaz a megkérdezettek 4,6 %-a jelölt meg két foglalkozást. A tiszti főiskolára jelentkezők csoportjában viszont a fiatalok közel 20 %-a nevezett meg elsődleges életpályaként két hivatást./

A katonai főiskolákra pályázók adatai alapján úgy látjuk, hogy többségük a pályaválasztás időszaka végére kialakult elképzeléssel rendelkezik pályaválasztásának irányáról, eldöntötte, hogy elképzeléseit leginkább a katonai pályán tudja megvalósítani. Kisebb csoportjuk viszont más életpályák iránt is erős vonzalmat érez. Ez a vonzalom a katonai hivatáshoz hasonló elkötelezettséget igénylő rendőrtiszti pálya iránt a legerősebb. Feltételezzük, hogy a megkérdezettek utóbbi csoportjába tartozó tanulók - amennyiben arra lehetőségük nyílik - belügyi feladatok ellátására is szívesen vállalkozik.

Felmérésünkben arra a kérdésre is választ kerestünk, hogy a tanulóknak, illetve a megkérdezettek szüleinek - a tanulók megítélése szerint - mi lenne a véleményük akkor, ha élethivatásként

a katonatiszti pályát ajánlanák továbbtanulási irányként. Adatainkból kiderült, hogy a nem katonai pályát választó tanulók jelentő része /40,8 %-a/ nem értene egyet a katonai pályán való továbbtanulást ajánló javaslattal. /ld. Melléklet 3.sz. kérdőív./

Válaszaikban fenntartásaiknak és ellenvéleményüknek a legkülönbözőbb megfogalmazásokban adtak hangot:

- más pályát kíván választani /20,5 %/;
- kötött életvitelű a katonatiszti pálya /13,7 %/;
- nem tartja magát alkalmasnak a katonai pályára /rátermettsége, adottságai, testi felépítése, érzelmei miatt/ /9,9 %/;
- nem érez elkötelezettséget a tiszti hivatás iránt /7,8 %/;
- nem adja fel egyéni szabadságát /6,8 %/;
- érdeklődésétől távol áll a katonatiszti pálya /4,7 %/;
- nem ismeri a katonatiszti pályát /3,4 %/;
- nem érdekli a katonai pálya /3,1 %/;
- nem látja értelmét a katonáskodásnak /21,5 %/?
- nem szereti az alárendeltséget /2,5 %/.

Az elutasító vélemények mellett viszonylag alacsony arányban /7,1 %/-ban olyan vélemények is előfordultak, amelyek szerint a tanulók örömmel fogadnák, ha a katonatiszti pályán történő továbbtanulást javasolnák. Kedvező hozzáállásuknak változatos formában adtak hangot: szép a katonatiszti pálya, szívesen választaná élethivatásul, tetszik a hivatás, vonzódik a pálya iránt stb.

A tanulók szerint szüleiknek jelentős része /39,4 %-a/ nem értene egyet azzal, ha gyermekük a katonatiszti hivatást választaná. /Pl. ellenezné, nem helyeselné, nem örülne, nem értene vel egyet, csalódna, lebeszelné stb./ Első pillantásra tulságosan

magasnak tűnik ez az arány, de azt is látnunk kell, hogy felmérésünk időpontjában a megkérdezett tanulók - szüleikkel együtt már döntöttek a továbbtanulási irányról, illetve a fiatalok későbbi életútjáról. Az előzetes döntés tényének ismeretében nem tartjuk túlságosan magasnak a pályaválasztási döntés korrigálását ellenző szülők arányát.

Meglepőnek találtuk, hogy a szülők számottevő része /21,4 %-a/ a tanulók szerint kedvezően fogadná azt a döntést, hogy gyermekük katonai élethivatást választ. Tpl. támogatná, helyeselné, megértene a döntést, biztatná gyermekét, büszke lenne rá stb./

A szülőknek közel egyharmada /27,9 %-a/ gyermekére bizná a döntést. Adataink alapján úgy látjuk, hogy a vizsgálatban résztvevő tanulók családjai egy részében élnek ugyan bizonyos fenntartások a katonatiszti hivatással szemben, de ez a fenntartás csak azon családok körében erőteljes, ahol elismert polgári életpályák feladásával járna együtt a pályaválasztási irány megváltoztatása.

Érdekes és tanulságos volt számunkra annak vizsgálata, hogy a családi környezet, a családba és a rokoni körben élő, fegyveres szolgálatot teljesítő családtagok és rokonok hatása mennyiben érvényesül a továbbtanulási irány megválasztásában, a hivatásos katonai szolgálat vállalásában. Adataink szerint a rokonok és közeli hozzátartozók részéről számos pozitív hatás éri a fiatalokat, "... akik közül többen a végleges elhatározáshoz éppen a katonarokonok, katonabarátok, ismerősök inspirációja révén jutottak el." /Tarján, 1978. 72.old./

Felmérésünk szerint a vizsgált tanulói csoportoknál a következő arányban fordultak elő fegyveres szolgálatot teljesítő családtagok és rokonok:

9.sz. táblázat

Fegyveres szolgálatot teljesítő családtagok és rokonok aránya a különböző csoportok körében

Családtag, rokon meg- nevezése	A tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya %/		
	negyedikes minta	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók
apa	1,2	10,0	10,0
anya	-	3,3	-
nag ybácsi	5,0	10,0	20,0
keresztapa	0,9	-	-
unokatestvér	0,9	-	-
sógor	0,6	-	-
testvér	0,6	3,3	-
szülők barátja	0,3	-	-
nagyapa	0,3	-	-
távoli rokon	1,9	6,7	-
ÖSSZESEN	11,7	33,3	20,0

Adataink jelzik, hogy a családi minta követése, a szülőknek és a hozzátartozóknak a katonatiszti pályával összefüggő információja jelentős mértékben hozzájárul a katonai életpálya megismeréséhez, a katonatiszti élethivatás vállalásához.

Tapasztalataink szerint a fegyveres erők állományában szolgálatot teljesítő családtagok, rokonok és ismerősök nemcsak a szolgálattal együttjáró feladatok és kötelességek megismeréséhez segítik hozzá a pályaválasztás előtt álló fiatalokat, hanem világnézetük alakulására, a hazafias érzelmek kialakulására is kedvezően

hatnak.

A szülők, családtagok és rokonok kedvező hatása mellett - az iskolai élményekről sem megfeledkezve - szólnunk kell azokról az egyéb okokról is, amelyek a pályaválasztási döntésben szerepet kaptak. Vizsgálati adataink szerint /ld. melléklet 4.sz. kérdőív/ a katonai főiskolák elsőéves hallgatói a következő főbb okok miatt választották a tiszti hivatást:

- műszaki érdeklődés a fejlett haditechnika iránt /30 %/;
- a repülés szeretete /26,7 %/;
- a pálya iránti általános vonzalom /20 %/;
- szakmai érdeklődés kielégítése /13,3 %/;
- magasfoku politikai végzettség megszerzésének vágya /13,3 %/;
- az Ifju Gárdában szerzett ismeretek és élmények hatására /10 %/;
- szeretettel emberekkel foglalkozni /10 %/;
- szülői példa követése /6,7 %/;
- MHSZ-ben szerzett élmények /6,7 %/;
- a repülés elsajátításának lehetősége /6,7 %/;
- a katonás életforma szeretete /6,7 %/.

A felsoroltak mellett számos egyéb tényező is szerepet játszott a katonai hivatás vállalásában /Pl. a hazafiság vállalásának és kifejezőjének tartja a fegyveres szolgálatot, részt akar venni a haza fegyveres védelmében, fegyverek iránti érdeklődés, férfias pályának tartja a tiszti pályát stb./

Néhányan kevésbé kedvező motivum hatására választották a katonai hivatást /pl. más főiskolákra nem jutott volna be, kedvezőek az anyagi juttatások stb./.

A motivumok összessége alapján úgy véljük, hogy a főiskolai hallgatók kialakult érdeklődésüknek megfelelően jelentkeztek a katonai főiskolákra. A főiskolai képzés keretében lehetőségük nyílik szakmai érdeklődésük kielégítésére, magasfoku politikai ismereteket szerezhetnek.

Az egyes motivációs tényezők előfordulásának eltérő gyakorisága alapján jól körvonalazódnak bizonyos nevelési feladatok. A tisztjelöltek képzése során - a szakmai ismeretek elsajátítása mellett - nagy figyelmet kell fordítani az erkölcsi-politikai ismeretek bővítésére, a meggyőződés formálására is, hiszen "A parancsnoki személyiség erkölcsi-eszmei szférája szoros kapcsolatban áll a széles értelemben vett képzettséggel. A korszerű katonai vezetés mindenoldalu ismereteket kíván, amelyek határozottan túllépnek a hagyományos értelemben vett katonai ismeretek határain." /Szabó, 1979. 29.old./

A katonai főiskolák elsőéves hallgatóinak körében a későbbi életuttal összefüggő elképzelésekről és tájékozódunk /ld. Melléklet 4.sz. kérdőív/. Válaszaikból kiderült, hogy többségük elsődleges célnak a főiskolai tanulmányok eredményes befejezését tekinti. A távlati életcélok egy része a magánélettel függ össze. /Pl. boldog családi élet, szülőkhöz közeli szolgálati hely, gyermekeiről való gondoskodás, biztos anyagi megélhetés stb./ Az életcélok másik csoportja a katonai szolgálat ellátásával összefüggő elemeket tartalmaz. A tisztiiskolások kisebb része /mintegy 20 %-a/ a szolgálati elvárásoknak való maradéktalan megfelelést, a katonatiszti feladatok lelkiismeretes teljesítését tekinti elsődleges életcéljának. Más részük /27,5 %-uk/ a főiskola

befejezése után a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián illetve egyetemeken szeretne továbbtanulni.

Arról is be kell számolnunk, hogy a hallgatók 16,6 %-ának még nincs kialakult elképzelése jövőjéről. Ebbe a csoportba a gyengébb tanulmányi eredményt elért hallgatók, illetve olyan növendékek tartoznak, akik - válaszaik szerint - későbbi tanulmányi eredményeik alapján alakítják ki pályaelképzelésüket.

VI. Vizsgálati eredmények, tanulmányok, további kutatási feladatok

Dolgozatunkban a középiskolai katonatiszti pályára orientálás helyzetének, problémáinak a vizsgálatára vállalkoztunk. A téma komplex jellegéből adódóan kiterjedt vizsgálati technika /kérdőívek felmérés, iskolai dokumentumok tanulmányozása, szakirodalmi áttekintés, interjú, esettanulmányok készítése/ alkalmazását tartottuk célszerűnek. Dolgozatunk első részében a honvédelmi nevelés rendszerét, a katonatiszti pályára orientáló iskolai és iskolán kívüli tevékenységi formákat és az azokban folyó tevékenységek legjellegzetesebb jegyeit ismertettük. Megállapítottuk, hogy a lszaktárgyi oktatás, valamint az osztályfőnöki órák honvédelmi témái megfelelő alapot biztosítanak a honvédelmi feladatok tudatos vállalásához szükséges alapvető ismeretek elsajátításához, a szocialista hazafiság érzése elmélyítéséhez. A középiskolai oktató- és nevelőmunkát, a katonatiszti pályára való orientálást hatékonyan szolgálják, illetve egészítik ki azok a tevékenységi formák, amelyek részben az iskolák szervezésében /honvédelmi napok/, részben pedig az iskolák és a katonai alakulatok kapcsolattartása révén /laktanyalátogatás, bázis középiskolák és katonai alakulatok együttműködése/ biztosítják a honvédelmi

ismeretek és készségek elsajátítását, a katonatiszti pályára történő előkészítést. A katonatiszti pályára való orientálás szempontjából nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk a pályaismertető előadásoknak és tájékoztatóknak, valamint a pedagógiai intézetek pályairányító tevékenységének.

A katonatiszti hivatásra felkészítő tevékenységek sorában kiemelten foglalkoztunk a Katonai Pályairányító Táborok munkájával.

Tapasztalataink szerint a katonatiszti hivatás, a pályakövetelmények tudatosítása szempontjából a katonatisztekkel való közvetlen, személyes vagy kiscsoportos beszélgetések a leghatékonyabbak. Ugy látjuk azonban, hogy a katonatiszti pályára való orientálást nem szűkíthetjük le a tanulók kisebb - a katonatiszti hivatás iránt már érdeklődő tanulók - csoportjára. A gimnáziumi orientáció időszakában a tanulók csak felületesen ismerkednek meg a katonatiszti pályákkal. A pályaaorientáció hatékonyabb lehetne, ha a katonai pályákról katonatisztek tartanának - a jelenleginél rendszeresebben - ismertető és konzultatív jellegű előadásokat.

Kérdőíves vizsgálatunk során a katonatiszti hivatással, a katonai pályával, a katonatisztek megítélésével kapcsolatos tanulói véleményeket tártunk fel. Vizsgálatunkban három tanulói csoport tagjai vettek részt: nem katonatiszti főiskolákra jelentkező negyedikes fiúk, katonai főiskolákra jelentkező tanulók és elsőéves tisztiiskolás hallgatók. Mintaválasztásunk csak részben felelt meg a reprezentatív mintavétel szabályainak. A katonatiszti főiskolákra jelentkező és a tiszti iskolai növendékek esetében - Csongrád megyei viszonylatban - teljeskörű volt a mintavétel, de a vizsgált populáció csak a katonai főiskolákra

jelentkező, illetve a katonatiszti főiskolai hallgatók kis töredékét foglalta magában.

Vizsgálati eredményeink alapján előzetes hipotéziseinket igazoltnak véljük.

1. A katonatiszti pálya - sajátos jellegéből is adódóan - a középiskolás fiatalok különböző csoportjai körében nem egyformán ismert. A katonatiszti pályát, a tiszti pálya követelményeit a katonai főiskolákra jelentkező tanulók ismerték legjobban. Pályaképük azonban irreális elképzeléseket, túlzó elvárásokat is tartalmaz. Kíváncsiak tartjuk, hogy a pályaorientáció különböző szakaszaiban a mostaninál differenciáltabb keretekben és tartalommal folyjék a katonatiszti pályák ismertetése, a hivatásra való előkészítése. Jelentős azoknak a tanulóknak az aránya, akik nem idegenkednek a katonatiszti hivatástól, de keveset tudnak annak pályakövetelményeiről, a perspektivikus boldogulás lehetőségeiről. Ezeknek a tanulóknak egy része - véleményünk szerint - megnyerhető lenne a katonatiszti pálya számára. Számukra olyan pályaismertető előadásokat kellene szervezni, ahol élményszerűen ismerkedhetnének meg a katonai élethivatás szépségeivel és nehézségeivel. A tiszti élethivatás iránt érdeklődő és elkötelezett tanulók körében - éppen a pályával kapcsolatos irreális elképzelések és illúziók tisztázása érdekében - a katonatiszti hivatás nehézségeit kellene reálisabban érzékeltetni.

Jelentősnek találtuk azoknak a tanulóknak a számát, akik közvetlen környezetük, szüleik és rokonaik személyes

példáját követve döntöttek a katonatiszti pálya mellett.

Vizsgálati adataink több oldalról is igazolták, hogy a középiskolás tanulók döntő többsége tisztában van a katonatiszti hivatás jelentőségével és nehézségeivel. Elismerően nyilatkoztak a katonatiszteknek hazánk védelmében betöltött szerepéről, Jelentősnek tűnt azonban az a tanulói kör is, amely nem vagy csak részben látta tisztán néphadseregünknek a béke megőrzésében játszott szerepét. Elgondolkodtatónak találtuk, hogy a katonatisztek pedagógiai felkészültségét viszonylag sokan megkérdőjelezték.

2. Második hipotézisünket csak részben támasztották alá vizsgálati adataink. A pályaválasztással kapcsolatos döntés a katonai főiskolákra jelentkező tanulóknál a vártnál kevésbé bizonyult az életut kritikus szakaszának. Számottevő volt ugyan azoknak az aránya, akik elsődleges pályaválasztási célként a rendőrtiszti pályát jelölték meg, de e tanulók pályairányultsága sem ért el alapvetően a katonatiszti pályától. /Pályakorrekcióra későbbi életutjuk során egyeseknek bizonyára lehetőségük lesz még./

Feltűnőnek találtuk, hogy a katonai főiskolák hallgatóinak egy része a vártnál kedvezőtlenebbül nyilatkozott pályájuk presztizséről, a nem katonatiszti pályára készülő középiskolai tanulóknál is negativabbnak tartotta a katonatisztek társadalmi megítélését. Vizsgálati adataink arra utalnak, hogy a pályaidentifikáció szempontjából a katonai főiskolai képzés időszakának élményei és tapasztalatai meghatározó jelentőségűek lehetnek. Azt azonban csak további vizsgálatok eredményeként lehetne feltárni, hogy a közvetlen környezet

mely elemei hatnak domináns módon, illetve a korábbi pályaelképzelések milyen területei bizonyultak a későbbiekben irreálisnak, okoztak csalódást a tisztjelöltek számára.

3. Harmadik hipotézisünket vizsgálati eredményeink - mint ahogyan arra a korábbiakban már utaltunk - egyértelműen igazolták.

A főiskola első évfolyama a fiatalok jelentős részénél az elképzelések és pályarealitások korábbiaknál objektivebb felmérést és megítélését eredményezte. Az új realitások tükrében és azoknak megfelelően módosult a katonatisztjelöltek pályaelképzelése is. Többségük a katonatiszti elvárásoknak való megfelelést, a főiskolai tanulmányok sikeres befejezését tekintik legközvetlenebb életcéljának. Más részük - a tanulmányi munkában kimagaslóan helytálló, ambiciózusabb hallgatók - a főiskolai képzés után egyetemi, akadémiai képzés keretében szeretnék ismereteiket gyarapítani.

Dolgozatunk főbb tapasztalatainak összegzése után csak vázlatosan szólunk a további kutatási feladatokról. A hazafiságra és a honvédelemre nevelés kérdéseivel csak viszonylag olyan tanulmány foglalkozik, amely vizsgálati adatok elemzése alapján pontosítja és határozza meg a hazafiságra és honvédelemre nevelés aktuális feladatait. Számunkra is izgalmasnak bizonyult a tényfeltárás eredményeként nyert adatok által jelzett tendenciák bemutatása és elemzése. Megítélésünk szerint különösen két kérdéskör kutatása hozhat - vizsgált témánk vonatkozásában - elméletileg és gyakorlatilag is jól hasznosítható eredményeket.

Egyik ilyen kérdésnek a katonatisztekéről kialakult vélemények szélesebb körben történő vizsgálatát tartjuk. Feladatunkban

csak a negyedikes tanulók véleményének megismerésére vállalkoztunk. Izgalmas kutatási feladat lenne a pedagógusok, szülők, egyetemi hallgatók, felnőtt dolgozók, valamint a leányok véleményének a vizsgálata is.

Másik rendkívül érdekes kutatási kérdésnek a katonatisztek körében kialakult, a tiszti pálya presztizsével összefüggő mézetteknek és véleményeknek a feltárását tartjuk. Feltételezzük, hogy a szolgálati évek számától, a szolgálati beosztástól is függ, hogy választott élethivatásukról milyen képet alakítottak ki katonatisztjeink.

xxx

Külön is szeretném köszönetet mondani a József Attila Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszéke oktatóinak azért, hogy pedagógia szakos hallgatóként lehetőséget biztosítottak pedagógiai ismereteim gyarapítására.

Külön köszönöm dr. Ágoston György tanszékvezető egyetemi tanár sokoldalú támogatását, azt a nélkülözhetetlen segítséget, amelynek eredményeként doktori disszertációm elkészülhetett.

Köszönöm dr. Duró Lajos tanszékvezető docens elvtársnak a disszertáció témakörének megközelítéséhez, pontosításához adott tanácsait.

Mellékletek: -1-4.sz. kérdőív,
-táblázatok,
-esettanulmányok,
-felhasznált irodalom.

1.sz. kérdőív

Hogyan ítéled meg a katonatiszti pályát?

Kérjük, először válaszolj a következő kérdésekre!

1. Édesanyád iskolai végzettsége és foglalkozása: .....
.....
2. Édesapád iskolai végzettsége és foglalkozása: .....
.....
3. KISZ tag vagy-e?   igen   nem
/Huzd alá a megfelelő választ!/
.....
4. Milyen közösségi megbízatásod, funkciód van? .....
.....
5. Tagja vagy-e az Ifju Gárdának?   igen   nem
/Huzd alá a megfelelő választ!/
Ha igen, milyen funkciód van? .....
.....
6. Tanulmányi eredményed a legutóbbi félévben: .....

Most 16 állítás következik a katonatiszti pályáról. Azt kérjük, hogy minden állítással kapcsolatban jelöld aláhúzással a vele való egyetértés milyenségét. Öt fokozat közül kell választanod.

1. A világon a legszebb pályának a katonatiszti pályát tartom.
  - teljes mértékben egyetértek vele
  - nagy mértékben egyetértek vele
  - csak fenntartásokkal értek egyet vele
  - nagy részt nem értek egyet vele
  - egyáltalán nem értek vele egyet

2. A tiszti pálya hazafiasság legmagasabb kifejezője, mert első-sorban a katonatisztek gondoskodnak a haza védelméről.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek vele egyet

3. Ha legjobb barátaim katonatiszti pályára jelentkeznének,

- teljes mértékben egyetértenék velük
- nagy mértékben egyetértenék velük
- .....-csak fenntartásokkal értenék velük egyet
- .....-nagy részt nem értenék velük egyet
- egyáltalán nem értenék velük egyet

4. A katonatiszti hivatás biztosítja a legtöbb lehetőséget a béke megőrzésére.

- .....- teljes mértékben egyetértek vele
- .....-nagy mértékben egyetértek vele
- .....-csak fenntartásokkal értek egyet vele
- .....-nagy részt nem értek egyet vele
- .....-egyáltalán nem értek egyet vele

5. A katonatisztek magasszintű általános és szakmai ismeretekkel rendelkeznek.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele.

6. A katonatisztek gyors helyzetfelismerési és döntési képességgel rendelkeznek.

- teljes mértékben egyet értek vele
- nagy mértékben egyet értek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

7. A katonatisztek az átlagosnál jobban kifejlesztik testi adottságaikat /erejüket, ügyességüket, állóképességüket és gyorsaságukat/.

- teljes mértékben egyet értek vele
- nagy mértékben egyet értek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele

8. A katonatisztek általában jó pedagógiai érzékkel rendelkeznek, megértők az egyéni problémák iránt.

- teljes mértékben egyet értek vele
- nagy mértékben egyet értek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

9. A katonatiszti pályát a gyengébb képességű tanulók választják

- teljes mértékben egyet értek vele
- nagy mértékben egyet értek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

10. A katonatiszti pályát azért választják, mert anyagilag jól megbecsülik /segítik a tisztek lakásproblémáinak megoldását, magas a fizetésük stb./ és nem meggyőződésből.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagyrészt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

11. A katonatiszti pálya legellenszenvesebb pálya

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagyrészt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

12. A katonatisztek fegyelmezett, erős akaratú, pontos emberek.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagyrészt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

13. Magyarországon az emberek tisztelik és becsülik a katonatiszteket nehéz, fáradságos és felelősségteljes munkájukért.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagyrészt egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagyrészt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele.

14. A katonatiszti pályát elviselhetetlennek tartom, mert nem ad módot önálló gondolkodásra, hanem csak parancsteljesítésre, és a katonatisztek nincs egyéni szabadsága.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

15. Napjainkban a katonatiszti pályán van a legtöbb lehetőség ké-
emelkedő helytállásra, nagy tettek véghezvitelére.

- teljes mértékben egyetértek vele
- nagy mértékben egyetértek vele
- csak fenntartásokkal értek egyet vele
- nagy részt nem értek egyet vele
- egyáltalán nem értek egyet vele

16. A katonatiszti pályát /a pályakövetelményeket, a tiszti hiva-
tással járó kötelezettségeket is feladatokat/

- nagyon jól ismerem
- jól ismerem
- közepesen ismerem
- alig ismerem
- egyáltalán nem ismerem

K É R D Ő I V

Utmutató: Kérjük, hogy az alább felsorolt pályákat olyan sorrendben számozd meg, amilyen sorrendben élethivatásul választanád őket. /Ha az általad választott pályát nem találod a felsorolásban, ird be, és vedd be a sorrendbe!/

Orvosi	....
Mérnöki	....
Agármérnöki	....
Pedagógusi	....
Katonatiszti	....
Rendőrtiszti	....
Jogászi	....
Kereskedői	....
Művészi	....
.....	....
.....	....
.....	....

1. Ha javasolnánk, hogy a katonatiszti pályát válaszd élethivatásul, mi lenne a véleményed? /Fejtsd ki röviden!/

2. Szüleidnek mi lenne a véleménye, ha a katonatiszti pályát választanád? /Fejts ki röviden!/
.....

3. Családodban, rokonságodban tagja-e valaki a fegyveres erőknél,
fegyveres testületeknek?   igen   nem

/A megfelelő választ húzd alá!/

Ha igen, ird fel, hogy melyik családtag, rokon!

.....

.....

Köszönjük válaszaidat!

K É R D Ő Í V

Utmutató: Kérjük, hogy a kérdőív kitöltése előtt figyelmesen olvasd el a kérdéseket, s a szöveges válaszokat igénylő kérdésekre részletesen válaszolj!

1. Miért választottad a katonatiszti pályát élethivatásul?

/Melyek voltak pályaválasztásod fő indító okai?/

2. Szüleidnek mi volt a véleménye pályaválasztásodról?

3. Családodban, rokonságodban tagja-e valaki a fegyveres erő-
nek, fegyveres testületeknek?   igen   nem

/A megfelelő választ húzd alá!/

Ha igen, jelöld meg, hogy melyik családtag, rokon!

.....

.....

4. 10 év múlva hogyan képzeled el jövődet a pályán?

Köszönjük válaszaidat!

1-9. sz. táblázat

1. sz. táblázat

A katonatiszti hivatás a béke megőrzésének legtöbb lehetőségét biztosítja állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya /%		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	1,9	10,0	10,0
nagy részt egyetért	16,4	40,0	20,0
fenntartásokkal ért egyet	28,6	33,3	43,3
nagy részt nem ért egyet	26,4	6,7	20,0
egyáltalán nem ért egyet	26,7	10,0	6,7

2.sz. táblázat

A katonatisztek magasszintű általános és szakmai műveltséggel rendelkeznek állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya/ %		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	21,4	60,0	20,0
nagy részt egyetért	42,2	30,0	40,0
fenntartásokkal ért egyet	27,0	10,0	30,0
nagy részt nem ért egyet	5,6	-	10,0
egyáltalán nem ért egyet	3,8	-	-

3.sz. táblázat

A katonatisztek gyors helyzetfelismerési és döntési képességgel rendelkeznek állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya/%/		
	negyedikes minta	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	15,8	60,0	26,7
nagyrészt egyetért	13,5	40,0	40,0
fenntartásokkal ért egyet	28,6	-	33,3
nagyrészt nem ért egyet	9,9	-	-
egyáltalán nem ért egyet	8,2	-	-

4.sz. táblázat

A katonatisztek az átlagosnál jobban kifejlesztik testi adottságaikat állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya/%/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	13,0	70,0	6,7
nagyrészt egyetért	28,6	26,7	33,3
fenntartásokkal ért egyet	35,4	3,3	36,6
nagyrészt nem ért egyet	14,6	-	16,7
egyáltalán nem ért egyet	8,4	-	6,7

5.sz. táblázat

A tiszti pályát a gyengébb képességű tanulók választják állítás-
sal kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya /%/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	5,3	3,3	-
nagyrészt egyetért	7,8	6,7	13,3
fenntartásokkal ért egyet	24,8	46,7	26,7
nagyrészt nem ért egyet	32,3	33,3	33,3
egyáltalán nem ért egyet	29,8	10,0	26,7

6.sz. táblázat

A katonatiszti pályát választók nem meggyőződésből, hanem a kedvező anyagi elismertség miatt választják a pályát állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

Az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya /%/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	7,5	3,3	6,7
nagyrészt egyetért	29,5	6,7	26,7
fenntartásokkal ért egyet	32,3	16,7	26,7
nagyrészt nem ért egyet	21,4	53,3	29,9
egyáltalán nem ért egyet	9,3	20,0	10,0

7.sz. táblázat

A katonatisztek fegyelmezett, erős akaratú, pontos emberek állításával kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

az állítással	Tanulói csoportok megnevezése, a válaszok aránya /%/		
	negyedikes minta	főiskolára jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetért	12,7	66,6	6,7
nagyrészt egyetért	50,9	30,0	43,3
fenntartásokkal ért egyet	28,3	7,3	43,3
nagyrészt nem ért egyet	5,6	-	-
egyáltalán nem ért egyet	2,5	-	6,7

8.sz. táblázat

A legjobb barátok katonatiszti pályára történő jelentkezésének megítélésével összefüggő tanulói vélemények megoszlása

Barátai döntésével	Tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya /%/		
	negyedikes minta	főiskolákra jelentkezők	főiskolai hallgatók
teljesen egyetértene	6,5	30,0	3,3
nagyrészt egyetértene	22,3	46,7	26,7
fenntartásokkal értene egyet	46,3	20,0	33,3
nagyrészt nem értene egyet	17,4	3,3	30,0
egyáltalán nem értene egyet	17,9	-	6,7

9.sz. táblázat

A katonatiszti pálya elviselhetetlen, kizárja az önálló gondolkodást, egyéni szabadságot, csak parancsteljesítésre ad lehetőséget állítással kapcsolatos tanulói vélemények megoszlása

az állítással	Tanulói csoport megnevezése, a válaszok aránya /%/ negyedikes minta főiskolákra jelentkezők főiskolai hallgatók		
teljesen egyetért	9,3	-	-
nagyrészt egyetért	16,8	-	3,3
fenntartásokkal ért egyet	28,6	13,3	46,7
nagyrészt nem ért egyet	30,1	20,0	33,3
egyáltalán nem ért egyet	15,2	66,7	16,7

Esettanulmányok

1.sz.

Katonai főiskolára jelentkező negyedikes szakközépiskolai tanuló. Édesanyja szakközépiskolát, édesapja szakmunkásképzőt végzett. Anyja SzTK ügyintézőként, apja pedig Tüzép telep vezetőjeként dolgozik. A szülők /elsősorban az édesapja/ egyik legjobb barátja katonatiszt. A tanuló édesapja barátjától sokat hallott a katonatisztek munkájáról, mindennapi feladatairól. Ennek ellenére -a tanuló szerint - nem édesapja barátjának a hatására jelentkezett katonai főiskolára.

A tanuló egyik barátja katonai főiskolán tanul, első évfolyamra jár. Barátjától szintén sok információt szerzett, amelyek elsősorban a főiskolai életre, a főiskolai képzésre vonatkoznak. Barátjának a hatását jelentősnek tartja, de nem tekinti meghatározónak pályaválasztásában.

A katonatiszti hivatás iránt gyermekkorától érdeklődik. Tetszik neki a katonás élet, az a szervezettség és fegyelmezett-ség, amely a katonai életet, a feladatok végrehajtását jellemzi.

Iskolájának közösségi életében aktívan vesz részt. KISZ-alapszervezetében agitációs és propaganda felelősként dolgozott, politikai vitaköröket vezetett. Évek óta tagja az Ifjú Gárdának, szakaszvezetőként tevékenykedett.

Véleménye szerint a katonatisztnak magasszintű általános és szakmai ismeretekkel, gyors helyzetfelismerési és döntési képességgel, megfelelő fizikai adottságokkal és jó pedagógiai érzéssel kell rendelkeznie. Fontosnak tartja, hogy a katonatiszt pontos, megbízható, erős akaratu legyen, s ezek az erények fegyelmezett

életvitelben is érvényesüljenek.

Tisztában van a katonatiszti pálya nehézségeivel is. /Pl.: állandó készenlét, kötött életvitel, fokozott szellemi, fizikai és idegi megterhelés./

2. sz.

Katonai főiskolára jelentkező negyedikes gimnáziumi tanuló. Szülei felsőfoku iskolai végzettséggel rendelkeznek. Anyja gazdasági főelőadó, édesapja pedig középiskolai tanár. Családjában, rokoni és ismerősi körében nincs fegyveres szolgálatot teljesítő személy.

Iskolájában KISZ-tag, de közösségi megbízatással nem rendelkezik. Tanulmányi eredménye a legutóbbi félévben 3,3 volt.

Repülőőtiszti főiskolára adta be jelentkezését. Mindenképpen szeretne pilóta lenni. Az MHSZ repülőelőképzés keretében ismerkedett meg a repüléssel, annak hatására döntött úgy, hogy katonai főiskolára jelentkezik. A felvételit nehéznek érzi, de legfontosabb álma válna valóra, ha felvennék. Ha egészségügyi okok miatt repülői pályára alkalmatlannak bizonyulna, akkor is a honvédségnél szeretne elhelyezkedni.

Szülei pályaválasztását elfogadják, de választását és jövőendő életpályáját kockázatosnak tartják, és ebből adódóan féltik fiukat.

Megítélése szerint mások elsősorban a kötöttségek, az állandó készenlét miatt nem jelentkeznének katonatiszti főiskolákra.

Véleménye szerint a katonatiszteknek magasszintű szakmai ismeretekkel, gyors helyzetfelismerési képességgel, az átlagosnál jobb állóképességgel, ügyességgel és magasszintű általános

ismeretekkel kell rendelkezniük.

A katonatiszti pálya nehézségei között említette: a fegyelmezettséget, kötött életvitelt, állandó készenlétet és a családtól való gyakori távollétet.

Szerinte a katonatiszti pálya biztos anyagi megélhetést biztosít. Perspektivikus elképzelése csak a főiskolai felvételre, illetve a főiskola sikeres elvégzésére terjed ki.

3.sz.

Katonai főiskolai hallgató

Édesanyja /nevelőanyja/ nem fejezte be az általános iskolát, édesapja pedig gépipari technikumot végzett. Anyja csomagolóként, apja pedig technikusként dolgozik. Közösségi megbízatása nincs. Legutóbbi félévi tanulmányi eredménye 3,6 volt. Családjában, rokonságában senki nem tagja a fegyveres erőknek, illetve testületeknek.

Pályaválasztását több tényező motiválja. Nevelőanyjával gyakran került konfliktusba, így szeretne kiszakadni a családi körből. Édesapja javasolta, hogy a katonai hivatást válassza, mert anyagi körülményeik nem tennék lehetővé egyéb irányu továbbtanulását.

A katonatiszti hivatásról kevés ismerettel rendelkezik. Osztályfőnöki órán egy katonatiszttől hallott ismertetőt a tiszti pályáról, s ez alapján döntött úgy, hogy katonai főiskolára jelentkezik. Pályaválasztásában igen nagy szerepet játszott az egzisztenciális problémák megoldásának lehetősége.

Véleménye szerint ismerősei és osztálytársai közül is egyesek főleg a kedvező anyagi feltételek és különböző családi problémák miatt választották ezt a pályát.

Legfontosabb katonatiszti tulajdonságként a hivatástudatot, a hazafias érzést, a beosztottak iránti megértést, az igazságosságot, a szakmai hozzáértést, valamint a műveltséget említette meg.

A pálya nehézségei között említette: a családtól való távollétet, az áthelyezéseket, a kötött életvitelt, a szellemi és fizikai megterhelést.

A tiszti pályát társadalmilag megbecsült pályának tartja /fizetés, lakás biztosítása, kedvező nyugdíjaztatási rendszer./

4. sz.

Katonai főiskolai hallgató

Szülei középfoku végzettséggel rendelkeznek, Anyja bolti eladó, édesapja pedig hivatásos katonatiszt.

Iskolájában KISZ-tag volt, de közösségi funkciót nem töltött be. Legutóbbi félévi tanulmányi eredménye 4,06 volt.

A katonai főiskolára való jelentkezésében a családi környezet nem játszott szerepet. Szülei - a pálya kötöttségének és nehézségeinek ismeretében - elleneztek pályaválasztását, azt szerették volna, ha polgári főiskolára vagy egyetemre jelentkezett volna. Szülei ellenzése mögött az rejlett, hogy gyermekük számára - fiuk gondolkodás- és érzelmvilágának ismeretében - kevésbé kötött pályát ajánlottak élethivatásul.

A tanuló a katonai főiskolai tanulmányok időszaka alatt fokozatosan ébredt rá, hogy a katonás élet idegen tőle, szerencsebb lett volna, ha megfogadja szüleinek a tanácsát.

A fentiek ellenére úgy érzi, hogy a katonai főiskolát eredményesen el tudja végezni, de ezt követően nem fog megfelelni a

katonatiszti pálya komplex követelményeinek. A főiskolai tanulmányok utáni idősbakról semmilyen elképzelése nincs.

Tapasztalatai szerint ismerősei és osztálytársai közül egyesek azért választották a katonatiszti pályát, mert hiányos és felesleges ismereteik voltak a katonai hivatásról, a pályakövetelményekről. Ugy látja, hogy a pályatévészített osztálytársainak és ismerőseinek többsége a főiskolai képzés során sem kedvelte meg a tiszti pályát.

A katonatisztek legfontosabb tulajdonságaiként a pályaalkalmasságot, a rátermettséget és az elhivatottságot említette meg. /Azokat a tulajdonságokat, amelyekkel ő a legkevésbé rendelkezik./

A pálya nehézségét a kötött életvitelben, a függetlenség korlátozásában jelölte meg.

I R O D A L O M :

1. Almásiné Törőcsik Anna: A katonai függelem erkölcsi tartalmáról. /Megj.: Katonapedagógiai és pszichológiai tanulmányok.2.
A Magyar Néphadsereg Kiképzési Főfelügyelő kiadása.
Kézirat gyanánt./ 1972.
2. Ágoston György: Pedagógia I.
Tankönyvkiadó, Bp. 1959.
3. Ágoston György /szerk./: A honvédelmi nevelés feladatai az iskolai oktató- nevelőmunka során.
Egységes jegyzet. Tankönyvkiadó, Bp. 1968.
4. Ágoston György: Neveléstudomány.
Tankönyvkiadó, Bp., 1979.
5. Ágoston György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. Akadémiai Kiadó, Bp., 1976.
6. Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. OM, 1978.
I-III.
7. A gimnáziumi nevelés és oktatás terve.
Tankönyvkiadó, Bp., 1978.
8. A kommunista és munkáspártok 1960. évi moszkvai nyilatkozata.
Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1960.
9. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése. /Az MSZMP KB 1970 február 18-19-i ülése./
Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1970.
10. A.V. Barabanscsikov-A.D. Glotocskin-H.F. Fegyenko-V.V. Seljag:
A katonai közösségek pszichológiai kérdései.
Zrinyi Katonai Kiadó, Bp., 1976.
11. Bodó László: Hogyan segítheti a honvédség az iskolában folyó honvédelmi nevelőmunkát?
Honvédségi Szemle, 1972/1.sz.
12. Cserjési Ferenc: Honvédelmi nevelés és középiskola.
Pedagógiai Szemle, 1973/11.sz.

13. Csépe József-Laky Zoltán: A fiatal katonák alkalmazkodásának néhány problémája. /Megj.: Katonapedagógiai és pszichológiai tanulmányok 1. A Magyar Néphadsereg Kiképzési Főcsoportfőnökségének kiadása. Kézirat gyanánt/ 1972.
14. Csirszka János; Pályalélektan.
Gondolat, Kiadó, Bp. 1966.
15. Deák Mihály: A szovjet háborús irodalom szerepe a fegyveres harc pártpolitikai munkájának tanulmányozásában.
Honvédelem, 1982/11.
16. Daróczy Sándor-Szvétek Sándor: A tanulók pályaválasztásának fontosabb motivumairól.
Valóság, 1977/4.sz.
17. Döndő Rezső: Honvédelem-honvédelmi felkészítés.
HAZAFISÁG Honvédelem, 1972/1.sz.
18. Gazsó Ferenc-Pataki Ferenc-Sántha Pál-Várhelyi György: Pályák vonzásában. Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1970..
19. Halász János: A tiszti hivatás sajátossága, összetevői.
Honvédelmi Szemle, 1972/4.sz.
20. Hunyadi Györgyné: Attidüdkála a közösségi beállítódás mérésére.
Pedagógiai Szemle, 1977/6.sz.
21. Hunyadi Györgyné: Kollektivitás az iskolai osztályokban. A kollektivitás strukturális meghatározói.
Akadémiai Kiadó, Bp., 1977.
22. Iványi Nándor: A pályakezdő tisztek, tiszthelyettesek beilleszkedéséről.
Honvédelem, 1981/7.sz.
23. Jepisev A.A.: Pártpolitikai munka a szovjet hadseregben és flottában. Zrinyi Katonai Kiadó, Bp. 1974.
24. Kastaly Ildikó: A katonatiszt társadalmi presztizséről.
Honvédelem, 1982/11.sz.
25. Kazai Barna: A nevelés szerepe a főiskola hallgatóinak pártnevelésében.
Honvédelem, 1971/10.sz.

26. Kéri György: A tiszti, tiszthelyettesi utánpótlás helyzete, időszakos feladatai.
Honvédelem, 1981/7.sz.
27. Kovács Gyula /szerk./ : Iskola és honvédelem.
Tankönyvkiadó, Bp. 1968.
28. Lukov, G.D.: A katonai tevékenység lélektani elemzése.
Zrinyi Katonai Kiadó, Bp., 1961.
29. Makarenko Művei V.kötet.
Tankönyvkiadó, Bp. 1968.
30. Márkus Mária: Szakmaválasztás és szakmai presztizs.
Társadalmi Szemle, 1967/8-9.sz.
31. Mihail-Boncs-Brujevics: Felkötöttem kardomat... Visszaemlékezések. Európa Kiadó, Bp., 1970.
32. Munk Károly-Sztana Béla /szerk./: A honvédelmi nevelés alapjai.
Zrinyi Katonai Kiadó, Bp. 1972.
33. Módszertani Utmutató a katonai pályára irányítás feladatainak végrehajtására.
Honvédelmi Minisztérium, MN. Személyügyi Főcsoportfőnökség kiadása, 1976.
34. Nárai István: A katonák fizikai-pszichikai felkészítése.
Honvédelem, 1977/5.
35. Orientáció /Önismeret-pályaismeret gimnáziumi tanulók számára.
Szerkesztette: Ujszászi Jánosné/ OPI, 1983.
36. Rókusfalvi Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség.
Tankönyvkiadó, Bp. 1969.
37. Ritoók Pálné: Pályaválasztás az iskolai nevelőmunka keretében
/Pályaválasztási felelősök kézikönyve/ MÜM.Bp. 1971.
38. Szabó Egon: A tiszt - a katonák nevelője.
Honvédelem, 1979/7.sz.
39. Szabó István-Kastaly Ildikó /szerk./: Honvédelmi kézikönyv,
Zrinyi Katonai Kiadó, Bp. 1972.

40. Tarján Imre-Csépe József: A hivatásos tiszti állomány utánpótlásának történeti, valamint pályakezdésének és életmódjának néhány szociológiai problémája. /Megj.: Katonapedagógiai és pszichológiai tanulmányok 2. A Magyar Néphadsereg Kiképzési Főfelügyelő kiadása 1972.
41. Tarján Imre: Pályakezdő fiatal tisztek. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1978.
42. T.G.Jegorov: Katonai pszichológia. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1959.
43. Rőkgyesy Pál: A pályaválasztási döntés előkészítése. Tankönyvkiadó, Bp., 1976.